

UNIVERZITA KARLOVA
Právnická fakulta
Katedra trestního práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

MEZINÁRODNÍ JUSTIČNÍ SPOLUPRÁCE V TRESTNÍCH VĚCECH
(se zaměřením na vývoj v Evropské unii a v Radě Evropy)

01961117 - J. Juřica

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Rudolf Vokoun, CSc.

Diplomant: Jan Juřica (5. ročník)

Adresa: Plickova 567, Praha 4, 149 00

Datum zadání: listopad 2005

Datum odevzdání: březen 2007

Prohlašuji, že diplomovou práci jsem vypracoval samostatně a že jsem odkazoval na příslušné prameny v poznámkách pod čarou způsobem obvyklým ve vědecké práci.

Podpis: Jan Jurec

Obsah:		str.
I.	Úvod	4
II.	Základní principy, prameny, formy	5
	2.1 Principy	5
	2.2 Prameny	6
	2.2.1 Mezinárodní smlouvy	6
	2.2.2 Vnitrostátní právní úprava	9
	2.2.3 Právo EU	9
III.	Extradice – základní forma justiční spolupráce	12
	3.1 Extradice obecně	12
	3.2 Právní úprava v ČR	16
	3.2.1 Vydání do ciziny	16
	3.2.2 Vyžádání z ciziny	19
IV.	Evropský zatýkácí rozkaz vs. extradice	20
	4.1 Od extradice k eurozatykači	20
	4.2 EZR – revoluce nebo podstatná změna	21
	4.2.1 Pojem a implementace do pr. řádu ČR	21
	4.2.2 TČ podléhající předávání	24
	4.2.3 TČ nepodléhající oboustranné trestnosti	24
	4.2.4 Důvody pro odmítnutí předání	27
	4.2.5 Předávání vlastních občanů	28
	4.2.6 Lhůty pro rozhodování	29
	4.2.7 Ochrana práv předávaných osob	29
	4.3 Řízení o předávání dle EZR	30
	4.3.1 Předávání do ČR	30
	4.3.2 Předávání z ČR do jiného členského státu	32
	4.3.3 Souběhy žádostí	32
V.	Ostatní formy mezinárodní justiční spolupráce	32
	5.1 Dožádání	32
	5.2 Předávání a převzetí trestního řízení	41
	5.3 Uznávání a výkon cizozemských rozhodnutí	43
	5.4 Průvoz pro účely trestního řízení v cizině	46
VI.	Policejní a justiční spolupráce v EU	47
	6.1 Třetí pilíř EU	47
	6.2 Europol	48
	6.3 Eurojust	51
	6.4 Evropská justiční síť	52
	6.5 Schengenský prostor	53
VII.	Závěr a hodnocení	58
VIII.	Seznam použité literatury a zkratk	60

I. Úvod

Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech zahrnuje koordinaci činností v trestním řízení mezi justičními, policejními a administrativními orgány státu dožadujícího a dožádaného, jejímž cílem je efektivní boj proti kriminalitě, zejména zabránění pachatelům úniku před spravedlností útěkem z jednoho státu do druhého. Smyslem této spolupráce je tedy naplnění vlastního účelu trestního práva - tedy „spravedlivé potrestání pachatelů trestných činů a ochrana společnosti před kriminalitou.“

Význam mezinárodní justiční spolupráce pro Českou republiku vzrostl zejména po roce 1989, kdy v důsledku otevření hranic musela Česká republika čelit výraznému nárůstu kriminality i novým druhům trestné činnosti (zejména v souvislosti s organizovaným zločinem se objevily i nové formy násilné kriminality, obecně se zvýšil nápad prostituce, obchodu s drogami, ilegálních přechodů státní hranice, atd.).

Rovněž z členství ČR v Evropské unii¹ vyplývá řada povinností z unijního resp. komunitárního práva, (které – ač převážně ekonomického charakteru, má také dopad na oblast trestního práva) zejména v souvislosti s realizací čtyř základních svobod jednotného evropského trhu, tedy volného pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu. Rovněž zrušení kontrol na vnitřních hranicích v rámci Schengenského prostoru² si vyžádalo posílení spolupráce členských států Evropské unie za účelem zefektivnění odhalování a stíhání trestných činů.

V neposlední řadě je třeba vzít v úvahu též technologický rozvoj v oblasti komunikace a dopravy, jehož vedlejším efektem je i usnadnění páchaní trestných činů a to téměř ve všech stádiích trestné činnosti.

Hlavním cílem této diplomové práce je především zaměření se na porovnání právní úpravy extradice (jakožto základního kamene mezinárodní justiční spolupráce) s relativně nově zavedeným institutem evropského práva 3. pilíře – evropským zatýkacím rozkazem, zejména s ohledem na praktické dopady této nové formy spolupráce mezi členskými státy EU. Dále bych se chtěl zaměřit na další formy evropské justiční spolupráce a srovnání právní úpravy dosažené na půdě Rady Evropy spolu s právní úpravou v Evropské unii.

¹ ČR podepsala Asociační dohodu zakládající přidružení ČR k ES dne 4.10.1993 (s účinností od 1. 2. 1995), na základě podepsání Smlouvy o přistoupení ČR dne 16.4.2003 členství v EU od 1.5. 2004

² Schengen Treaty on gradual abolition of checks at common borders (1985)

II. Základní principy, prameny a přehled forem mezinárodní justiční spolupráce

2.1 Základní principy

Trestní právo je tradičně výrazem **státní svrchovanosti**. Stát jako nositel suverenity má právo stanovit, které chování na jeho území je v rozporu s právem, jakou sankci lze za jeho porušení uložit a má rovněž právo (i povinnost) zajistit jeho dodržování pomocí státního donucení.² Případný zásah do tohoto práva ze strany jiného státu by byl přímým narušením státní svrchovanosti, zcela v rozporu se zásadou rovnosti států a zásadou nevměšování.³ Důsledkem této zásady je skutečnost, že trestní právo se vyvíjelo v podstatě až do druhé poloviny 20. století odděleně, teprve po druhé světové válce s rozvojem ochrany lidských práv a internacionalizací trestního práva především na základě mnohostranných mezinárodních smluv, vlivu mezinárodních trestních tribunálů (Norimberský a Tokijský po 2. světové válce, dále tribunály pro bývalou Jugoslávii (1993) a Rwandu (1994) ustavené na základě rezolucí Rady bezpečnosti OSN) a prohlubováním mezinárodní policejní a justiční spolupráce v Evropě v rámci Rady Evropy nebo Evropské Unie, dochází k implementaci resp. harmonizaci (v rámci EU) závazků z mezinárodního resp. evropského práva do vnitrostátního trestního práva jednotlivých států. Tento trend neovlivnil pouze hmotné trestní právo ale též právo procesní, jehož je mezinárodní justiční spolupráce součástí.

Dalším zásadním principem trestního práva je **zásada teritoriality**, vyjádřená i v § 17 TZ, tedy princip dle kterého stát zásadně trestá všechny TČ spáchané na svém území bez ohledu na státní příslušnost pachatele. Kromě státního území lze uplatňovat trestní jurisdikci též na palubě letadel a lodí registrovaných pod vlajkou státu. Zvláštním případem jsou tzv. extrateritoriální území (např. diplomatické mise a zastupitelské úřady státu v zahraničí). Na tato území se jurisdikce vysílajícího státu nevztahuje, podléhají tedy jurisdikci přijímajícího státu, ovšem přijímající stát je povinen respektovat zásadu nedotknutelnosti místností diplomatické mise, přičemž vstup je povolen pouze se svolením vedoucího mise.⁴

Z hlediska osobní působnosti, tedy vůči pachatelům trestných činů se obecně trestní jurisdikce státu uplatňuje zejména na základě:⁵

- **zásady teritoriality** (viz výše)

² V. Pavlíček : Suverenita a evropská integrace, UK Praha, 1999

³ Potočný, Ondřej: Mezinárodní právo veřejné zvl. část, 4. vyd., C.H. Beck, 2003, str.6 a násl.

⁴ Vídeňská úmluva o diplomatických stycích 1961, čl. 22

⁵ Antonio Cassese: International criminal law, Oxford 2003, str. 277

- **zásady aktivní personality** (stát stíhá vlastní státní příslušníky, nebo osoby bez st. občanství mající na území státu trvalý pobyt, za TČ spáchané na cizím státním území)
- **zásady pasivní personality** (stíhání občanů cizího státu, za předpokladu, že oběť TČ se stal vlastní státní příslušník)⁶
- **zásady univerzality** (stíhání určitých trestných činů – zejm. zločiny podle mezinárodního práva, bez ohledu na občanství pachatele a území státu kde došlo ke spáchání TČ)⁷
- případně **zásady ochrany** (v případě ohrožení základních státních zájmů bez ohledu na místo činu a státní příslušnost pachatele)

V ČR se kromě zásady teritoriality (§ 17 TZ) a zásady aktivní personality (§18 TZ) uplatňuje zásada univerzality a ochrany vztahující se na TČ taxativně vymezené v § 19 TZ, a rovněž tzv. subsidiární zásada univerzality, která umožňuje stíhání cizinců za TČ spáchané mimo území ČR, za předpokladu kumulativního splnění podmínek § 20 TZ (tj. je-li čin trestný i dle práva státu na jehož území byl spáchán a zároveň pokud byl pachatel tohoto činu dopaden v ČR a nebyl vydán/ předán k trestnímu stíhání do cizího státu). Novelou trestního zákona č. 537/2004 bylo umožněno i stíhání pachatele – cizince za TČ spáchaný v cizině, pokud byl spáchán ve prospěch právnické osoby nebo organizace se sídlem na území ČR. § 20a TZ umožňuje dále upravit působnost trestních zákonů ČR jinak a to na základě vyhlášené mezinárodní smlouvy, kterou je ČR vázána.

2.2 Prameny

2.2.1 Mezinárodní smlouvy

Základním metodou úpravy justiční spolupráce je uzavírání **bilaterálních** a v poslední době zejména **multilaterálních mezinárodních smluv o vzájemné pomoci**.⁸ Tyto smlouvy zahrnují zejména vydávání osob podezřelých nebo

⁶ tuto zásadu je uplatňují pouze u některé státy – např. Francie, ... v ČR se neuplatňuje, pokud mezinárodní smlouva nestanoví něco jiného - § 20a TZ

⁷ např. Španělsko, Belgie – zde byl r. 1993 přijat Zákon o univerzální jurisdikci, který umožňoval stíhání válečných zločinů, v roce 1999 na základě novelizace byla rozšířena aplikace na zločin genocidia a zločinů proti lidskosti. Tento kontroverzní zákon byl ale na základě mezinárodního tlaku derogován, zejména poté co byly podány žaloby na býv. premiéra Izraele A. Šarona (za masakr uprchlického tábora Sabra Šatila v Libanonu v r. 1986) a býv. prezidenta G. Bushe (za porušení humanitárního práva v 1. irácké válce).

V ČR se uplatňuje zásada univerzality a ochrany (§ 19 TZ) u stanoveného výčtu TČ jsou-li spáchaný v cizině cizím st. příslušníkem nebo osobou bez st. občanství, která nemá v ČR trvalý pobyt. Dále je v ČR uplatňována tzv. subsidiární zásada univerzality, která dle § 20 TZ umožňuje stíhat i jiné TČ spáchané cizincem v na cizím státním území, pokud je zaručena oboustranná trestnost, pachatel (cizinec/os. bez st. příslušnosti) je na území republiky a nebude vydán nebo předán.

⁸ Dle Ústavy ČR čl. 10 jsou vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je ČR vázána, součástí právního řádu a mají aplikační přednost, pokud stanoví něco jiného než zákon ČR.

odsouzených za spáchání trestného činu k trestnímu stíhání nebo k výkonu trestu (extradice), a další formy pomoci - např. dožádání (důkazu, provedení úkonu), předání nebo převzetí trestního stíhání, uznání a výkon cizozemských soudních rozhodnutí atd. Vlastní mezinárodní smlouva pak stanoví konkrétní podmínky, zejména okruh trestných činů na které se vztahuje i formy spolupráce (komunikace) mezi stranami. Zpravidla se jedná o styk mezi jednotlivými ministerstvy, popř. přímý styk justičních a policejních orgánů. Nicméně vzájemná **spolupráce** je možná i **bez smluvního základu** na základě vzájemnosti. V tomto případě pak je vzájemný styk realizován zpravidla tradiční (a časově náročnou) diplomatickou cestou, popř. prostřednictvím konzulárních zastoupení.

Česká republika (resp. Československo) uzavřela řadu **dvoustranných smluv** o vzájemné pomoci s mimoevropskými státy - zejména s USA,⁹ státy bývalého Sovětského bloku, některými africkými a asijskými státy, v poslední době je významná např. smlouva mezi ČR a Thajským královstvím z 26.4. 2000 (107/2002 Sb.m.s.) která umožnila (v mediálně velmi sledovaném případě) vydání dvou českých občanů¹⁰ k výkonu trestu odnětí svobody do České republiky.

V oblasti **mnohostranných smluv** má na evropském kontinentu zásadní význam kolekce smluv uzavřených **v rámci Rady Evropy**. Na půdě této mezinárodní organizace sdružující 46 států Evropy (s výjimkou Běloruska), založené roku 1949 Londýnskou smlouvou, došlo k uzavření několika desítek mezinárodních smluv týkajících se ochrany lidských práv a spolupráce v trestních věcech. Mezi nejvýznamnější úmluvy v oblasti mezinárodní spolupráce v trestních věcech patří zejména Evropská úmluva o vydávání z 13.12.1957 (č.549/1992 Sb.) doplněná dvěma dodatkovými protokoly z roku 1975 a 1978. Zásadním přínosem této úmluvy je skutečnost, že byly zavedeny jednotné podmínky pro vydávání a došlo k nahrazení dosavadních dvoustranných mezinárodních smluv o extradici mezi státy

⁹ ČR (resp. ČSR) uzavřela s USA smlouvu o vydávání již v r. 1925, v r. 1935 byla podepsána Dodatková Úmluva. Tyto smlouvy jsou stále platné, hlavní nevýhodou však bylo omezení aplikace pouze na stanovený okruh TČ. Dne 16.5.2006 byla podepsána II. Dodatková Úmluva, která tento nedostatek odstraňuje, navíc implementuje některá ustanovení Dohody o vydávání a Dohody o vzájemné právní pomoci mezi EU a USA z r. 2003, zavádějící kromě jiného moderní metody spolupráce – např. výslech prostřednictvím videokonference atd. viz sdělení Ministerstva spravedlnosti: <http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=97699>

¹⁰ viz prohlášení Ministerstva Spravedlnosti z 22.8.2003 o převzetí občanů Radka Hanikovicse a Emila Novotného k výkonu trestu odnětí svobody do ČR. Oba občané byli v Thajsku odsouzeni za pašování drog k 50 letům vězení, na základě milosti pak byly oběma tresty sníženy (o 25 resp. 7 let). Vzhledem k tomu, že ČR je vázána výše uvedenou smlouvou s Thajským královstvím, musí být dle čl. 6 odst. 2 předmětné smlouvy zachována přijímajícím státem povaha i výše trestu uložená v předávajícím státě. Ačkoli právní řád ČR takto stanovenou výši trestů neumožňuje, je ČR na základě čl. 10 Ústavy touto mezinárodní smlouvou vázána a její použití má před TZ aplikační přednost viz dále kap. uznávání cizozemských rozsudků

Rady Evropy, které ji ratifikovaly.¹¹ Tuto úmluvu pak modifikuje Úmluva o potlačování terorismu z 17.1. 1977¹²

Další významnou multilaterální smlouvou je Úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních ze dne 20.4. 1959 (č.550/1992 Sb.), která upravuje další aspekty mezinárodní spolupráce – zejm. dožádání mezi státy RE. Byla rovněž doplněna dvěma dodatkovými protokoly z roku 1978 a 2001.

Dále též Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů z trestné činnosti z r.1990 a Úmluva o odškodňování obětí násilných TČ z r 1983. Pro oblast předávání trestního řízení a uznávání cizozemských trestních rozsudků je základním pramenem Evropská úmluva o předávání trestního řízení z roku 1972 (č. 551/1992) spolu s Úmluvou o předávání odsouzených osob z r. 1983 (553/1992) a Evropskou úmluvou o mezinárodní platnosti trestních rozsudků z r. 1970.

Obecně lze říci, že smlouvy uzavřené na půdě RE představují významný pokrok na poli mezinárodní justiční spolupráce, uzavíráním multilaterálních smluv dochází k zavedení jednotného režimu pro všechny strany. Vzhledem k tomu, že se jedná o oblast mezinárodního práva, je nutné v aplikační praxi věnovat náležitou pozornost nejen vlastnímu textu smlouvy a případným doplňujícím protokolům, ale též výhradám učiněným státy a době ratifikace příslušné smlouvy.

Rovněž na půdě OSN bylo především v rámci boje proti organizovanému zločinu, terorismu a mezinárodním zločinům vyvinuto značné úsilí, které vyústilo v uzavření řady multilaterálních smluv, které mají dopad i na oblast mezinárodní justiční spolupráce. Tyto smlouvy představují právní základ pro spolupráci s neevropskými státy, s nimiž ČR nemá uzavřenu jinou (dvoustrannou) smlouvu.¹³ Jsou to např.:

- Úmluva o zabránění a trestání zločinů genocidia (1948)
- Úmluva o nepromlčitelnosti zločinů proti lidskosti a válečných zločinů (1968)
- Úmluva o potlačení protiprávního zmocnění se letadel (1970)
- Montrealská úmluva o potlačení protiprávních činů ohrožující civilní letectví (1971)
- Mezinárodní úmluva proti braní rukojmí (1979)
- Úmluva proti mučení a jinému krutému nelidskému a ponižujícímu zacházení (1984)
- Úmluva proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami (1988)
- Úmluva o potlačování teroristických bombových útoků (1997)
- Palermská úmluva proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (2000)

¹¹ k červenci r. 2005 byla Úmluva ratifikována 44 státy RE – s výjimkou Monaka a San Marina, podrobný rozbor Úmluvy viz dále kap. extradice

¹² tato úmluva specifikuje okruh TČ, na které se nevztahuje výjimka tzv. politických TČ, u nichž je jinak dle Evropské úmluvy o vydávání extradice vyloučena (jedná se o případy protiprávního zmocnění se letadel, braní rukojmí, útoky proti osobám požívajícím diplomatickou imunitu, TČ spáchané za použití výbušnin, granátů, automatických střelných zbraní ... apod.)

¹³ viz Císařová a kol. Trestní právo procesní, 3.vyd., Linde Praha, 2004, str. 737n

Výčet zde uvedených smluv není vyčerpávající, dále by bylo možné zmínit smlouvy uzavřené v rámci „předchůdkyně OSN“ - Společenství národů, OECD,¹⁴ atd.

2.2.2 Vnitrostátní právní úprava

Hlavním pramenem vnitrostátní úpravy je především **trestní řád (zk. č.141/1961 Sb.), hlava XXV.** označená „**právní styk s cizinou**“. Trestní řád obsahuje jednak obecná ustanovení o poskytování právní pomoci (oddíl 1), a dále jednotlivá ustanovení k příslušným formám spolupráce – vydávání (extradice – oddíl 2), průvoz pro účely trestního řízení v cizině (odd.4), dožádání (odd. 5), převzetí a předávání trestních věcí (odd.6) a výkon rozhodnutí ve vztahu k cizině (odd.7). Významnou změnou v souvislosti se vstupem ČR do Evropské unie bylo zavedení evropského zatýkačského rozkazu (dále jen „EZR“) od 1.11.2004 novelou TŘ zákonem č.539/2004. V souvislosti s tímto nově zavedeným institutem „předávání“ osob k trestnímu stíhání/výkonu trestu mezi členskými státy EU, byla zcela přepracována ustanovení TŘ týkající se právního styku s cizinou.

Dalším pramenem jsou ustanovení **trestního zákona (zk. 160/1961 Sb.)** týkající se působnosti českého trestního práva (hlava III. § 16-22).

2.2.3 Právo EU

Vstup České republiky do Evropské unie k 1. 5. 2004 znamenal pro ČR kromě jiného závazek přistoupení k právnímu řádu EU. Právo EU představuje svébytný systém, složený jednak z práva komunitárního (tzv. první pilíř - práva Evropských společenství – dnes ES a Euratom¹⁵) a z práva unijního (založeného na mezivládní spolupráci v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky – tzv. druhý pilíř EU a policejní a justiční spolupráci v trestních věcech – tzv. třetí pilíř). Rozlišování mezi právem komunitárním a unijním má zásadní význam, neboť jednotlivé systémy se liší nejen předmětem úpravy, ale rovněž prameny práva i způsobem přijímání rozhodnutí.

Oblast komunitárního práva je založena na ekonomické integraci a spolupráci členských států, jejímž základem je volný pohyb 4 základních ekonomických faktorů – zboží, služeb, osob a kapitálu. Primárním pramenem jsou zakládající smlouvy

¹⁴ např. Mezinárodní úmluva o potírání obchodu s ženami a dětmi (1921), Mez. úmluva o potírání obchodu s dospělými ženami (1933), ... Úmluva o potírání penězokazectví (1929), ... Úmluva OECD o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mez. podnikatelských transakcích (1997) ...

¹⁵ existence Evropského společenství uhlí a oceli, založeného Pařížskou smlouvou z r. 1951 byla časově omezena na 50 let, zaniklo r. 2002

všech tří společenství (EHS, nyní ES, ESUO, EURATOM), jejich doplňky a smlouvy o přistoupení jednotlivých členských států. Tyto smlouvy rovněž obsahují zmocnění pro vydávání odvozených (sekundárních) aktů orgány EU – tj.Rady, Komise a Evropského parlamentu. Těmito sekundárními akty jsou:

- *nařízení* (obecně přímo aplikovatelné)
- *směrnice* (závazné co do výsledku, nutná transpozice do vnitrostátního práva)
- *rozhodnutí* (závazné pro adresáta v konkrétním případě)
- *doporučení a stanoviska* (akty nezávazné povahy)

K pramenům práva v tomto pilíři dále patří mezinárodní smlouvy, obecné právní zásady společenství a judikatura ESD.

Rozhodnutí při tvorbě sekundárního práva jsou přijímána na základě poměrného hlasování.

Přestože ekonomická integrace byla hlavní hnací silou ES, postupem času se ukázalo, že základní svobody a zejména volný pohyb osob bude mít dopady na trestní právo členských států – např. v souvislosti s problematikou ilegální migrace, pašování narkotik, legalizace výnosů z trestné činnosti, oblast nabídky služeb (např. prostituce - ilegální v některých státech, legální v jiných) atd.

Zásadní změnu přinesla v r. 1992 **Maastrichtská smlouva**, která zavedla pojem **Evropské unie** a rozšířila společné politiky o dva výše uvedené pilíře, založené na mezivládní spolupráci. (Přijatá Smlouva o evropské ústavě, k jejíž ratifikaci nedošlo v důsledku zamítavých výsledků referenda ve Francii a Nizozemí v r. 2005 počítala kromě jiného se spojením jednotlivých pilířů.) Další podstatnou změnu znamenala **Amsterodamská smlouva** (1997), která převedla některé politiky (zejména azyl a přistěhovalectví, spolupráci v civilních věcech) do 1. komunitárního pilíře, přičemž ve třetím zůstala čistě policejní, celní a justiční spolupráce v trestních věcech. Kromě toho definovala pojem „EU jako oblast svobody, bezpečnosti a práva“. Naplněním těchto cílů představuje v praxi zejména zajištění volného pohybu osob (na základě Schengenské smlouvy, dále sem patří azylová a přistěhovalecká politika, ochrana osobních údajů atd.). Pod pojem bezpečnosti lze zahrnout zejména potírání organizované trestné činnosti, spolupráce při vyšetřování mezi OČTŘ členských států. Pod pojem „práva“ patří zejména sbližování předpisů trestního práva.¹⁶ Z výše uvedeného je zřejmé, že v rámci EU dochází k prolínání jednotlivých institutů práva 1. a 3. pilíře.

Primárním pramenem práva v oblasti třetího pilíře je tedy Smlouva o Evropské unii ve znění provedeném Amsterodamskou a Niceskou smlouvou.

Sekundárními prameny práva jsou:

¹⁶ viz cíle uvedené v čl. 29, hlavy VI. SEU

- *společné postoje* (vymezujič přístup EU k určité otázce, politického charakteru)
- *rámcová rozhodnutí* (závazné co do výsledku, určené ke sbližování správního a trestního práva čl.států, bez přímého účinku)
- *rozhodnutí* (závazné, bez přímého účinku, nelze použít na oblast sbližování práva)
- *úmluvy* (doporučené čl. státům k přijetí)

Tyto akty přijímá jednomyslně Rada, buď na základě iniciativy čl. státu, nebo Komise.¹⁷ Rozdíl oproti 1. pilíři je rovněž v jurisdikci ESD, jež je pouze fakultativní na základě prohlášení čl. státu (čl. 35 SEU). Na základě tohoto prohlášení pak ESD rozhoduje o předběžných otázkách týkajících se rámcových rozhodnutí a rozhodnutí, úmluv a opatření přijatých k jejich provedení.

Jako ilustraci nejdůležitějších závazných právních aktů třetího pilíře pro justiční spolupráci je možné uvést tyto akty:

- Společná akce Rady EU o zřízení Evropské justiční sítě (1998)¹⁸
- Úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních mezi čl. státy EU (2000)¹⁹
- Rámcové rozhodnutí Rady o praní peněz, zmrazení a konfiskaci prostředků a výnosů z trestné činnosti (2001)
- Rámcové rozhodnutí o boji proti podvodům a padělání bezhotovostních platebních prostředků (2001)
- Rámcové rozhodnutí o postavení obětí v trestním řízení (2001)
- Rámcové rozhodnutí o společných vyšetřovacích týmech (2002)
- Rozhodnutí Rady EU o zřízení Eurojustu (2002)
- Rámcové rozhodnutí Rady EU o evropském zatýkacím rozkazu (2002)
- Rámcové rozhodnutí Rady o boji proti terorismu (2002)
- Rámcové rozhodnutí Rady EU o výkonu nařízení o zajištění majetku a důkazů v rámci EU (2003)
- Rozhodnutí Rady o vyšetřování a stíhání zločinů genocidia, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů (2003)
- Rámcové rozhodnutí o aplikaci principu vzájemného uznávání peněžitých trestů (2005)

Obecně lze říci, že spolupráce v oblasti třetího pilíře mezi členskými státy EU představuje mnohem efektivnější a flexibilnější metodu spolupráce zejména

¹⁷ viz čl. 34 SEU

¹⁸ institut „společné akce (joint action)“ představuje původní institut 3. pilíře před Amsterodamskou smlouvou

¹⁹ tato Úmluva dlouho nemohla vstoupit v platnost pro nedostatečný počet ratifikací čl. státy (stalo se tak až 23.8.2005 – Úmluva zavádí kromě jiného přímé zasílání žádostí, spontánní výměnu informací, umožnění odposlechů ve druhém státě, zavedení společných vyšetřovacích týmů - tímto je zrušeno RR o společných vyšetřovacích týmech (2000), r. 2001 byl přijat Dodatekový protokol, umožňující např. sdělování informací o bankovním účtu, sledování bankovních transakcí .

v porovnání s klasickými mezinárodními instrumenty, ať již na globální úrovni v rámci OSN, nebo na regionální úrovni v rámci Rady Evropy. Nicméně formy a metody spolupráce v rámci EU nemohou překročit rámec cílů a pravomocí stanovených v zakládajících smlouvách EU.

III. Základní forma justiční spolupráce - extradice

3.1. Extradice obecně

Extradice představuje nejstarší formu spolupráce, je „základním kamenem“ mezinárodní justiční spolupráce, jejím účelem je zabránit tomu, aby pachatelé TČ neunikli spravedlnosti útekem na území jiného státu.

Vydávání pachatelů trestných činů (extradice) spočívá v odevzdání požadované osoby státem dožádaným (státem na jehož území se požadovaná osoba nachází) státu dožadujícímu (státem který je příslušný ji trestně stíhat nebo vykonat trest – zpravidla proto, že na jeho území byl čin spáchán, pachatel je jeho státním občanem viz výše).²⁰

V případě odevzdání pachatele se dožádaný stát zbavuje možnosti uplatnit svou jurisdikci – což je de facto zásahem do jeho státní suverenity. Proto se v případě extradice uplatňuje řada vyvažujících principů. Základním pravidlem pro vydávání je zásada „dedere aut punire“ (dožádaný stát pachatele buďto vydá, nebo zahájí trestní stíhání, popř. vykoná trest).

V teorii²¹ se zpravidla rozlišuje **tzv. materiální prvek extradice** – tj. oboustranný projev vůle mezi státem dožadujícím a dožádaným, bez něhož by vydání nebylo možné a **tzv. formální prvek** – tj. procesní pravidla na základě nichž se zahájí a uskuteční samotné vydání. Extradice se zpravidla uskutečňuje na základě dvoustranné nebo vícestranné mezinárodní smlouvy (viz výše kap. prameny), která stanoví konkrétní podmínky vydávání. Vydání je však možné i bez smluvního základu, na základě vzájemnosti²² (pokud dožadující stát poskytne záruku, že v obdobných případech bude postupováno stejně) a při dodržení mezinárodních obyčejů týkajících se vydávání. Mezi základní zásady, obsažené i ve většině smluv patří:

- **zásada oboustranné trestnosti** (čin musí být kvalifikován jako TČ v obou státech, mezinárodní smlouvy obvykle požadují určitou závažnost stanovenou dle výše trestu odnětí svobody, který je možno uložit)

²⁰ obdobně viz DF. in Fenyk, Kloučková: Mezinárodní justiční spolupráce v tr. věcech ... str. 50

²¹ viz např. Císařová a kol. Trestní právo procesní, str. 732

²² uplatnění zásady vzájemnosti umožňuje TŘ v § 376, pokud právní styk mezi ČR a dožadujícím státem není upraven mezinárodní smlouvou. V případě, že ČR je dožadujícím státem, poskytuje záruku vzájemnosti Ministerstvo spravedlnosti, popř. v přípravném řízení NSZ

- **zásada speciality** (dožadující stát může stíhat pachatele jen pro TČ pro který byl vydán)
- **zásada ne bis in idem** (stát odmítne vydat pachatele, pokud byl již za stejný čin odsouzen nebo zproštěn obžaloby)
- **zásada nevydávání vlastních státních příslušníků**
- **nevydávání pro určité druhy TČ** – zejména politické, vojenské a finanční TČ
- **ochrana zájmů státu - odmítnutí extradice pro rozpor se základními zásadami právního řádu** (např. pokud vydávané osobě hrozí trest smrti, nepřiměřeně dlouhý trest, ponižující zacházení při výkonu trestu apod.)

Uplatňování těchto zásad při uzavírání mezinárodních smluv nahradilo v současnosti již obsoletní enumerativní metodu – stanovením seznamu TČ podléhajících vydání. Nevýhodou byla zejména nízká flexibilita, neboť v případě, že se objevil nový druh TČ, bylo zapotřebí změnit mezinárodní smlouvu. V současnosti se při vydávání uplatňuje tzv. eliminační princip, dle kterého vydání závisí na výši trestu odnětí svobody, který je za čin možno uložit nebo výši trestu, který byl již uložen.

Evropská úmluva o vydávání (1957), která je stále základním kamenem extradiční spolupráce mezi státy RE (s výjimkou členských států EU, mezi nimiž se uplatňuje předávání na základě evropského zatýkacího rozkazu) stanoví v čl. 2, že **extradici podléhají TČ**, za něž je možno uložit v obou státech trest odnětí svobody nebo ochranné opatření s horní hranicí alespoň 1 roku, nebo v případě že trest již byl uložen, musí být jeho výše nejméně 4 měsíce. Vydání je možné i v případě, že extradice je žádána pro více samostatných skutků, pokud jsou oboustranně trestné, i když za některé z nich lze uložit pouze nižší trest. Úmluva umožňuje smluvní straně, aby z extradice vyloučila určité TČ tím, že při ratifikaci předloží seznam TČ na které se extradice vztahuje, resp. které jsou z ní vyloučeny. Tento seznam je možno měnit. Úmluva umožňuje vydání i mezi státy, které vyňaly určité TČ a to na základě vzájemnosti.

Úmluva vyjímá z extradice politické TČ a TČ spáchané ve spojení s politickým trestným činem.²³

Dodatkový protokol z r. 1975 pak stanoví, že za politické TČ nelze považovat:

- zločiny proti lidskosti uvedené v Úmluvě o trestání genocidia z r. 1948
- TČ proti Ženevským úmluvám z r. 1949

²³ politický TČ je v Úmluvě definován jako „čin který je dožádaným státem považován za politický“, přičemž za tento nelze považovat útok na hlavu státu a jeho rodinu. V tomto případě by tedy k extradici dojít mělo. Strana má právo odmítnout vydání též pokud má dostatečné důvody se domnívat, že žádost o vydání osoby pro běžný TČ byla podána na základě její rasy, národnosti, politického přesvědčení, nebo že by jí tyto důvody byly k tíži.

- ostatní válečné zločiny platné za účinnosti tohoto protokolu neuvedené v Ženevských úmluvách

Další zúžení okruhu politických trestných činů přinesla **Evropská úmluva o potlačování terorismu z r. 1977**, která umožnila extradici pro TČ nebo pokus trestného činu:

- TČ protiprávního zmocnění se letadel (Haagská úmluva 1970) a TČ proti bezpečnosti civilního letectví (Montrealská úmluva 1971)
- závažné TČ proti životu/zdraví/svobodě osob požívajících mezinárodní ochrany
- TČ únosu, braní rukojmí
- TČ spáchaný za použití bomb, výbušnin, automatických střelných zbraní, dopisních bomb apod. pokud jejich použití představuje ohrožení osob²⁴
- jiný TČ pokud je namířen proti životu, zdraví, nebo svobodě, pokud představuje hromadné ohrožení osob

Z trestných činů vojenských vyjímá Úmluva v čl. 4 pouze ty činy, které nejsou zároveň běžnými trestnými činy. Na TČ fiskální, tedy související s daněmi, cly, devizovými kurzy apod. se extradice vztahuje pouze pokud se tak státy rozhodly. Možnost vydání pro tyto TČ pak rozšiřuje **2. Dodatkový protokol (1978)** za předpokladu, že trestné činy si v obou státech odpovídají (ve smyslu, že se jedná o TČ stejné povahy, nikoli nutně stejný druh daně nebo poplatku).

Úmluva rovněž umožňuje **odmítnout vydání vlastních státních příslušníků**, přičemž státní příslušnost se určuje k datu rozhodnutí o vydání. V případě, že by osoba o jejíž vydání jde, získala státní občanství dožádaného státu v době od podání žádosti dožadujícím státem do vlastního předání osoby, může být dožádaným státem extradice odmítnuta. V českém právu je zakotvena zásada nevydávání státních příslušníků v § 21/1 TZ („občan nemůže být vydán cizímu státu k trestnímu stíhání, nebo výkonu trestu“) a §393 odst. 1 písm. b) TR. V případě odmítnutí vydání vlastního státního občana by ale dožádaný stát měl na základě žádosti dožadujícího státu zahájit trestní řízení, pokud tuto žádost lze považovat za přiměřenou.

Dožádaný stát rovněž dle čl. 7 může odmítnout vydat pachatele, pokud byl čin spáchan zcela nebo z části na jeho území. Čl. 9 Úmluvy pak zakotvuje výše uvedenou **zásadu ne bis in idem**, která vylučuje vydání pro čin, za který již byl soudem vyžádané strany vynesen pravomocný rozsudek. Totéž platí i pro případ, že

²⁴ v tomto případě se jedná, podle mého názoru o ne zcela přesnou formulaci, v praxi si lze představit situaci, kdy by čin „teroristického charakteru“ byl spáchan např. pistolí – tedy neautomatickou střelnou zbraní, přičemž dožádaný stát by mohl odmítnout extradici s odůvodněním, že čin má politický charakter

trestní stíhání bylo rozhodnutím zastaveno, nebo nebylo vůbec zahájeno. Rovněž v případě promlčení není možné osobu vydat. V případě, že se proti osobě vede trestní řízení, může dožádaná strana odmítnout vydání.²⁵ Druhý dodatkový protokol (1978) rozšířil zásadu *ne bis in idem* na případ amnestie (je-li dle práva dožádaného státu osobě udělena amnestie, nemůže dojít k jejímu vydání - za předpokladu, že stát tento protokol ratifikoval).

Zásada speciality v čl. 14 pak znemožňuje, aby dožadující strana po tom, co jí byla osoba předána, zahájila proti ní stíhání pro jiné (další) TČ než uvedené v žádosti o vydání, ledaže by dožádaný stát udělil zpětně souhlas (musí se ovšem jednat o extradiční TČ). Zásadě speciality rovněž nebrání, pokud osoba, která byla předána dožadujícímu státu, ačkoli měla možnost opustit území státu (např. byla propuštěna), tak neučinila do 45 dnů, nebo se na území tohoto státu vrátila. V případě, že by byl TČ v průběhu trestního řízení překvalifikován, je možné dle ustanovení Úmluvy pokračovat v řízení, pokud se i po změně kvalifikace stále jedná o extradiční TČ (musí se ovšem stále jednat o tentýž skutek).²⁶ Dle čl.10 brání vydání rovněž skutečnost, že čin je dle práva kterékoli ze stran již promlčen.

Pokud by žádané osobě hrozil **trest smrti**, může dožádaná strana odmítnout vydání, ledaže by dožádaný stát poskytl dostatečné záruky, že trest smrti ani v případě odsouzení nebude vykonán.²⁷

V případě **střetu více žádostí** o vydání osoby pro tentýž TČ, nebo jiné činy, vydá dožádaný stát na základě vlastního uvážení tomu státu, který se s přihlédnutím k okolnostem případu (závažnosti činu, místa spáchání, národnosti pachatele a možnosti následného vydání do dalšího státu) jeví jako nejvhodnější (viz čl.17). V případě, že je po předání osoby do dožadujícího státu osoba žádána i třetím státem, je nutné si opatřit souhlas s re-extradicí (původním) dožádaným státem.

Komunikace mezi stranami má dle čl. 12 Úmluvy probíhat na základě předkládání písemných žádostí prostřednictvím diplomatických zástupení, strany ovšem mohou dvou(více)strannou smlouvou stanovit i jiné formy komunikace. Druhým dodatkovým

²⁵ nemělo by tedy dojít k situaci, že by osoba byla vydána v průběhu řízení, aniž by bylo ve věci pravomocně rozhodnuto. V případě, že bylo řízení zastaveno, nelze již tuto osobu pro tentýž skutek vydat.

²⁶ k problematice překvalifikování TČ po vydání do ciziny – viz. Fenyk, Kloučková: Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, str. 67n

²⁷ toto ustanovení Úmluvy se postupně stává obsoletní, vzhledem k postupu ratifikací 6. a 13. Protokolu k EÚLP, které zakazují trest smrti mezi členskými státy Rady Evropy. 6. Protokol byl do května 2006 ratifikován 45 členy s výjimkou Ruska, 13. Protokol 36 státy RE. Význam EÚLP a těchto Protokolů může ovšem hrát významnou roli při posuzování žádostí o vydání do třetích států – viz. případ: SOERING vs. VB (1989 ESLP), ve kterém německému občanovi, který spáchal vraždu v USA a posléze uprchl do VB, dal ESLP za pravdu, že v případě vydání do USA a odsouzení k trestu smrti, by čekání na výkon trestu smrti mohl být porušením zákazu mučení a nelidského zacházení dle čl. 3 EÚLP. Problémem v tomto případě bylo, že vláda USA nemohla v důsledku principu dělby moci (federální vs. státní a soudní vs. výkonná moc) dostatečně garantovat, že trest smrti nebude vykonán.

protokolem (1978) pak bylo umožněno zasílat žádosti rovnou ministerstvu spravedlnosti dožádaného státu. Předkládaná žádost o vydání má být v jazyce dožádaného nebo dožadujícího státu, strana si ovšem může vymínit přeložení do jednoho z oficiálních jazyků RE (AJ, FRJ). Vlastní postup vydávání (formální extradiční právo) se dle ustanovení čl. 22 řídí vnitrostátním právem dožádaného státu, pokud Úmluva nestanoví jinak.

3.2 Právní úprava vydávání v českém právním řádu

Na právní úpravu vydávání se vztahují ustanovení II. oddílu hlavy XXV. (§ 383–402. TR). Ovšem dle § 375 odst. 1 se těchto ustanovení použije pouze tehdy, pokud mezinárodní smlouva, jíž je ČR vázána, nestanoví jinak. Při vydávání se rozlišují dva postupy – **vydávání do ciziny** a **vyžádání z ciziny**, dle toho zda je Česká republika dožádaným, nebo dožadujícím státem.

3.2.1 Vydání do ciziny

Je-li ČR dožádaným státem, hovoříme o **vydání do ciziny**. Zde se uplatňují dva druhy řízení – řádné vydávací řízení a zkrácené řízení. Na rozhodování v **řádném vydávacím řízení**, se podílí **státní zástupce** (provádí předběžné šetření na základě žádosti cizího státu nebo vlastní iniciativy a podává návrh na vyslovení přípustnosti vydání) **soudy** (rozhodují o přípustnosti vydání – splnění podmínek stanovených zk. nebo mez. smlouvou a o vydávací vazbě), a **ministr spravedlnosti** (který v případě kladného rozhodnutí soudu o přípustnosti vydání rozhodne o (ne)povolení vydání). Oproti tomu **ve zkráceném řízení**, na základě souhlasu osoby s extradičí, odpadá soudní fáze, na ministru spravedlnosti je pak rozhodnutí o povolení vydání. Z hlediska teorie patří tedy systém řádného vydávacího řízení uplatňovaný v ČR mezi tzv. smíšený systém (ve kterém orgán státní správy na základě kladného rozhodnutí soudu může rozhodnout, zda se vydání uskuteční, v případě negativního rozhodnutí, však nemůže rozhodnutí soudu zvrátit).²⁸

Orgánem příslušným přijímat žádosti o vydání z ČR je (stejně jako v případě vyžádání z ciziny) Ministerstvo spravedlnosti, které žádost předá příslušnému státnímu zástupci. Stejný účinek má i zaslání žádosti o vydání NSZ, které je pak rovnou předá příslušnému státnímu zástupci. Státní zástupce pak na základě této žádosti o vydání (popř. na základě vlastní iniciativy, dozví-li se o TČ pro který by mohlo být žádáno o vydání do ciziny) zahájí **předběžné šetření (§ 394)**, jehož účelem je zjistit, zda je vydání dle příslušné MS a vnitrostátního práva přípustné. Konkrétně zda jde dle TR o extradiční TČ (podmínky stanovené v § 392 jsou např.

²⁸ viz výše Fenyk, Kloučková: Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, str.73

zcela shodné s úpravou v Evropské úmluvě o vydávání z r. 1957 – viz výše) a rovněž **zda vydání nebrání** některá z překážek uvedených v § 393, kterými jsou:

- státní občanství ČR
- status azylanta
- milost /amnestie
- promlčení trestního stíhání nebo výkonu trestu
- politický /vojenský /finanční TČ (viz výše uvedené MS limitující použití této výjimky)
- možné uložení trestu smrti bez poskytnutí dostatečných záruk
- spáchání TČ na území ČR (s výjimkou zvláštních okolností odůvodňujících vydání do ciziny)
- okolnosti vylučující trestní odpovědnost (zejména nedostatek věku)

Státní zástupce je povinen tuto osobu vyslechnout, přičemž řízení o vydání je případem nutné obhajoby (§ 36 odst.4 písm. c). Pokud je dán některý z důvodů vazby (dle § 67), může STZ nebo policejní orgán na jeho příkaz vydávanou osobu **zadržet (§ 395)**.

Nesnese-li věc odkladu, může policejní orgán zadržet osobu i bez předchozího příkazu STZ za podmínky, že jej bezodkladně vyrozumí a předá veškeré materiály. Osoba musí být do 48h od zadržení odevzdána soudu. Pokud STZ neshledá důvody k propuštění této osoby, podá příslušnému soudu návrh na vzetí do **předběžné vazby (§ 396)**.

Předseda senátu KS osobu vyslechne a pokud je zde na základě zjištěných skutečností obava z útěku, rozhodne do 24 hodin o vzetí do předběžné vazby (jde o vazbu fakultativní, přičemž útěk je jediným důvodem opravňujícím uvalení předběžné vazby). Pokud pominou obavy z útěku a nebylo rozhodnuto o přípustnosti vydání, rozhodne STZ o propuštění. Rovněž je nutné propuštění této osoby, pokud předběžné šetření bylo státním zástupcem zahájeno bez žádosti o vydání a dožadující stát nedodal žádost do 40 dnů od zadržení. Je-li později žádost doručena, je nicméně možné vzít osobu opětovně do vazby. Proti rozhodnutí o uvalení předběžné vazby resp. o propuštění z ní je možné podat stížnost, která má odkladný účinek pouze v případě rozhodnutí o propuštění.

Dalším stadiem vydávacího řízení je **řízení před soudem**, ve kterém se rozhoduje o **přípustnosti vydání (§397)**. Návrh na rozhodnutí o přípustnosti vydání podává STZ. K rozhodnutí (ve formě usnesení) je příslušný krajský soud v jehož obvodu má vydávaná osoba pobyt nebo kde byla zadržena. Není-li vydání shledáno přípustným, je nutné rozhodnout o propuštění osoby na svobodu. V případě pozitivního rozhodnutí pak soud obligatorně rozhodne o **vzetí do vydávací vazby** (bez ohledu zda existují vazební důvody uvedené v § 67). Pokud byla osoba předtím ve vazbě předběžné, přemění se na vazbu vydávací. Proti tomuto rozhodnutí, stejně jako proti

rozhodnutí o propuštění v případě nepřipustnosti vydání, a rovněž proti vlastnímu rozhodnutí o přípustnosti vydání je možno podat stížnost.³⁰

Po právní moci rozhodnutí se věc předloží **Ministerstvu spravedlnosti**, které rozhodne o **povolení a provedení vydání (§ 399)**. V případě pochybností o správnosti rozhodnutí krajského soudu může ministr předložit věc k přezkoumání Nejvyššímu soudu, čímž opět dojde k přeměně z vydávací vazby na předběžnou.

Ministr spravedlnosti není pravomocným rozhodnutím soudu (krajského, ani Nejvyššího) o přípustnosti vydání vázán v tom smyslu, že může ze zákonem stanovených důvodů rozhodnout, že vydání se nepovolí. Na druhé straně ovšem nemůže vydání povolit, pokud soud shledal vydání nepřipustným.

Důvodem pro nepovolení vydání jsou zejména tyto zákonné důvody:

- důvodná obava o zajištění práva na spravedlivý proces a zákaz mučení a ponižujícího zacházení ve smyslu čl.3 a 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod
- důvodná obava z pronásledování z důvodu rasy, náboženství, občanství
- obava ze zhoršení postavení v trestní řízení/ ve výkonu trestu v cizím státě
- obava z nepřiměřeného postihu vzhledem k závažnosti činu

Rovněž se vydání nepovolí v případě, že došlo ke střetu žádosti o vydání a žádosti o předání na základě evropského zatýkacího rozkazu a ministr rozhodl o upřednostnění EZR. Pokud bylo rozhodnuto o tom, že se vydání nepovolí, nařídí ministr propuštění z vydávací vazby. Toto propuštění pak zajistí předseda krajského soudu, který ve věci rozhodoval.³¹ Dojde-li ke střetu více žádostí o vydání, které jsou shledány soudem přípustné k vydání, rozhodne ministr zároveň o tom, do kterého státu se vydání uskuteční.

Pružnější variantu řízení oproti výše uvedenému představuje tzv. **zkrácené vydávací řízení (§ 398)**. Na tomto řízení se podílí pouze STZ a ministr spravedlnosti, soudní fáze rozhodování o přípustnosti vydání odpadá. Základní podmínkou je ovšem **souhlas vydávané osoby** s vydáním do cizího státu k trestnímu stíhání nebo výkonu trestu za TČ uvedený v mezinárodním zatýkacím rozkaze a žádosti o vydání. Je-li dán souhlas s vydáním, nelze jej pak odvolat. O tomto musí být však osoba

³⁰ Toto nebylo možné do účinnosti zk. 253/2006 (s účinností od 1. 7. 2006) který napravil legislativní opomenutí. Z původního znění § 397/4 nevyplývala možnost podat stížnost proti rozhodnutí o přípustnosti vydání (§ 397/1), čímž ve spojení s § 141/2 byla stížnost vyloučena. Viz P. Šámal a kol. Komentář TR, 5.vyd. C.H.Beck, str. 2565.

³¹ Rozhodnutí o propuštění z vydávací vazby nemusí za určitých okolností znamenat, že by proti osobě nemohlo být zahájeno dle §160 TR trestní stíhání v ČR – v souladu se zásadou tzv. subsidiární zásady univerzality § 20 TZ. V praxi si lze představit situaci, kdy vydání osoby, která je kupř. cizincem a spáchala trestný čin na území státu, jenž žádá o vydání, je shledáno soudem jako přípustné, ale ministr odmítne povolit vydání např. z důvodu obavy o zhoršení postavení osoby při výkonu trestu. V tomto případě se za splnění podmínek v § 20 TZ je možné dle § 160 TR zahájit trestní stíhání, neboť řízení o vydání představuje zvláštní typ řízení, se zcela odlišným účelem (zabránění úniku před spravedlností).

náležitě poučena (povinnost informovat o možnosti zkráceného řízení a jeho podmínkách stanoví TRŽ již při zadržení policejním orgánem (§ 395/2). Na základě souhlasu vydávané osoby pak podá STZ po skončení předběžného šetření návrh na vzetí do vydávací vazby (i ve zkráceném vydávacím řízení o ní rozhoduje předseda krajského soudu, zde se ovšem soud omezí na rozhodnutí o vydávací vazbě, ledaže se ministr z důvodu pochybností o přípustnosti vydání rozhodne vrátit věc STZ, aby věc předložil k rozhodnutí soudu o přípustnosti vydání (§ 398/4).

Ministru spravedlnosti rovněž náleží pravomoc rozhodnout o odložení vydání (z důvodu trestního stíhání v ČR pro jiný TČ než o který je žádáno) nebo o dočasném předání (k vykonání nezbytných úkonů trestního řízení v cizině, za podmínky že osoba bude vrácena do 6 měsíců (viz § 400).

3.2.2 Vyžádání z ciziny

V případě že **ČR je dožadujícím státem**, jedná se o **vyžádání z ciziny (§ 383-390)**, přičemž nejprve je nutné proti žádané osobě zahájit trestní stíhání (dle § 160 TRŽ) a vydat mezinárodní zatýkácí rozkaz pro vyžádání ze státu na jehož území se nachází (zatykač je vydán soudem). Poté je žádost zaslána Ministerstvu spravedlnosti, které je doručí do ciziny. Vyžádanou osobu pak převezmou na našem území orgány Policie ČR, které pak zajistí předání soudci, který zatykač vydal.

Mezinárodní zatýkácí rozkaz je extradičním titulem, který vydává předseda příslušného soudu. V přípravném řízení tak učiní na základě návrhu příslušného státního zástupce.³² Zatykač musí obsahovat (viz §384/2) kromě jiného identifikační údaje obviněného, popis skutku, právní kvalifikaci a jedná-li se o vyžádání k výkonu trestu, rovněž údaje týkající se uloženého trestu. Zatýkácí rozkaz se opatří tlumočnickým překladem a doručí Ministerstvu spravedlnosti, které je jediným orgánem oprávněným vyžádat obviněného z ciziny. Pokud věc nesnese odklad, může Ministrestvo spravedlnosti požádat o uvalení **předběžné vazby na obviněného v cizině**, a to na základě žádosti předsedy senátu nebo návrhu STZ v přípravném řízení (§ 386).

Předseda senátu zatýkácí rozkaz nevydá, pokud se vyskytnou důvody stanovené v § 385, (popř. již vydaný rozkaz zruší, zjistí-li se takové důvody později). Jedná se zejména o případy, kdy předpokládaný (uložený) trest odnětí svobody by nedosáhl ani hranice 4 měsíců nepodmíněně, nebo kdyby vyžádané osobě vznikla zjevně nepřiměřená újma vzhledem k (nízké) závažnosti TČ, popř. pokud by ČR vznikly nepřiměřené náklady na vydání.

³² STZ jedná zpravidla na základě podnětu policejního orgánu, který žádá o vydání obviněného, který se nachází dle dostupných informací (zpravidla prostřednictvím Interpolu) v cizině

Pokud druhá strana vyhoví žádosti o vydání do ČR, obviněného na území ČR převezmou orgány Policie ČR (místo a termín předání je předmětem dohody stran, zpravidla jde o hraniční přechod, mezinárodní letiště) a dodají jej předsedovi soudu který zatýkací rozkaz vydal. Pokud se jedná o vydání k trestnímu stíhání, je předseda senátu povinen obviněného do 24 hodin vyslechnout a rozhodnout o vazbě. V tomto případě se jedná o vazbu fakultativní (dle ustanovení § 67-74). Doba strávená v převozem se obviněnému započítává do délky výkonu trestu (nikoli do doby trvání vazby).

V případě, že cizí stát vydá do ČR obviněného s určitou výhradou, je dle § 388 nutno jí vyhovět. Výhrada se nejčastěji týká dodržení výše a povahy trestu, nebo požadavku zrušení trestu uloženého v nepřítomnosti nebo zopakování hlavního líčení apod.³³

Po předání obviněného je třeba respektovat zásadu speciality (stanovenou v příslušné mezinárodní smlouvě, nebo subsidiárně v § 389) a stíhat jej jen pro TČ (skutek) pro který byl vydán. Výjimky stanoví TRŘ pouze pro případ, že obviněný po propuštění setrval v ČR déle než 45 dnů, nebo se na sem vrátil, nebo pokud dožádaný stát udělil dodatečný souhlas, popř. pokud se sám obviněný vzdal práva na zásadu speciality. Pro získání dodatečného souhlasu dožádaného státu je třeba znovu vydat zatýkací rozkaz a opakovat výše uvedený postup. Do doby než je vydán dodatečný souhlas je možné provádět pouze neodkladné a neopakovatelné úkony.

Z výše uvedeného výkladu je zřejmé, úprava v TRŘ v podstatě odpovídá Evropské úmluvě o vydávání. Je ale rovněž patrné v čem spočívají největší nevýhody – těmi jsou zejména délka předávacího řízení, několikastupňové rozhodování a složitá komunikace mezi zainteresovanými subjekty. Některé z těchto obtíží se pokusily řešit členské státy EU tzv. evropským zatýkacím rozkazem (dále „EZR“).

IV. Evropský zatýkací rozkaz vs. extradice – srovnání

4.1 Od extradice k evropskému zatýkacímu rozkazu

Evropský zatýkací rozkaz (EZR) představuje první právní prostředek evropského (trestního) práva provádějící **zásadu vzájemného uznávání** (mutual recognition) mezi členskými státy EU. Počátky EZR sahají k zasedání Evropské Rady v **Tampere** v roce **1999**, na kterém byla potvrzena důležitost rozvoje Evropské unie jako *prostoru „svobody, bezpečnosti a práva“*. Zde bylo, kromě jiného, rozhodnuto o nahrazení tradičního vydávacího řízení předáváním osob výhradně na základě soudního (justičního) rozhodnutí. *Zásada vzájemné důvěry* v jednotlivé právní řády členských států byla prohlášena za základní kámen justiční spolupráce. Právním základem

³³ viz Fenyk, Kloučková str. 162

tohoto programu je ustanovení čl. 31/1b) SEU, které stanoví, že spolupráce v trestních věcech zahrnuje usnadňování vydávání mezi členskými státy. Na základě programu z Tampere bylo později podle článku 34 odst. 2 písm. b) Smlouvy o Evropské Unii přijato dne **13.června 2002 Rámcové rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu** (dále „RR“).³⁴ ukládající členským státům přijmout veškerá opatření k provedení tohoto nařízení do konce roku 2003. Od 1. ledna 2004 (pro 10 nově přistupujících členských států pak od 1. 5. 2004) se žádosti o vydání řídí tímto rámcovým rozhodnutím.

V ČR ovšem došlo k implementaci tohoto rozhodnutí se zpožděním, neboť novela TZ č.537/2004 a TRŘ č.539/2004 nabyly účinnosti až 1.11.2004. Důvodem byl problém s výkladem pojmu „předání“ občanů ČR (surrender of nationals) na základě EZR, a interpretace čl. 14 odst. 4 Listiny, který stanoví, že „občan nemůže být nucen k opuštění své vlasti“. V případě, že by bylo dovozeno, že předání je obsahově shodné s extradicí a že extradici lze podřadit pod ustanovení čl. 14/4 Listiny, došlo by potom k porušení ústavního pořádku. Nabízelo by se potom, že ustanovení TZ v § 21/1 („občan ČR nemůže být vydán cizímu státu k trestnímu stíhání ani k výkonu trestu“) je naplněním tohoto principu. Ústavní soud však ve svém nálezu ze dne 26.11.2004 **PI ÚS 66/2004** dospěl k názoru³⁵ že ustanovení TRŘ a TZ provádějící implementaci EZR není v rozporu s ústavním pořádkem ČR a návrh poslanců na zrušení příslušných ustanovení TZ a TRŘ zamítl.³⁶ ÚS došel k závěru že: „ ... EZR nahrazuje, ve vztahu mezi členskými státy EU, klasickou extradici a představuje kvalitativně zcela odlišný postup. Je tedy nezbytné rozlišovat mezi klasickou extradicí a předáváním osob mezi členskými státy Evropské unie“ (viz čl.48 Nálezu). Dalším argumentem (čl.71) bylo (dle mého názoru nezpochybnitelné tvrzení), že „...občané ČR jsou zároveň občany EU, kterým náleží z něj vyplývající práva (např. volný pohyb osob) ale i povinnosti, ... současný standard ochrany základních práv v rámci EU je zcela srovnatelný se standardem poskytovaným v České republice...“. Svoji interpretaci pak ÚS v odstavci č. 72 uzavřel tvrzením: „ Časově omezené předání občana k trestnímu řízení, probíhajícímu v jiném členském státě EU, podmíněné jeho následným opětovným předáním do vlasti, tedy není a nemůže být nucením

³⁴ viz Rámcové rozhodnutí Rady o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi jednotlivými členskými státy (2002/584/JVV)

³⁵ základem argumentace ÚS bylo užití historického výkladu pojmu „nucení občana k opuštění vlasti“ v čl. 14/4 Listiny, na základě kterého ÚS došel k závěru, že otázka extradice se pod tento pojem nevztahuje, neboť tato formulace byla, v době kdy se o návrhu Listiny jednalo, zamýšlena pouze na případy typu vyhoštění - akce „Asanace“ apod., viz čl. 66 Nálezu

³⁶ pro ilustraci: k jinému závěru došel polský ústavní soud, který v rozsudku ze dne 27.04.2005 shledal, že ustanovení implementující EZR je v části, která umožňuje vydání polských občanů k trestnímu stíhání, protiústavní. Polský ÚS měl zato, že extradice a předání mají stejný základ a účel a proto by mělo dojít ke změně Ústavy, tak aby předání polských občanů bylo uskutečnitelné. Proto na dobu 18 měsíců prohlásil toto ustanovení za neplatné, čímž dal zákonodárci signál k přijetí příslušné novely Ústavy. Viz : http://www.giustizia.lazio.it/appello.it/procura_mae/Aggiornamenti/Corte%20cost%20Polonia.doc

k opuštění vlasti ve smyslu čl. 14 odst. 4 Listiny. V každém případě lze dle mého názoru tento nálezn označit za předělový, základním přínosem je odstranění právní nejistoty v této otázce, ačkoli argumenty předložené navrhovateli mohly případně vést i k extenzivnímu výkladu čl. 14/4 Listiny, který by vybízel k přijetí novely Listiny základních práv a svobod.

4.2 Evropský zatýkáací rozkaz – revoluce, nebo podstatná změna?

4.2.1 Pojem EZR a jeho implementace do českého právního řádu

Evropský zatýkáací rozkaz je v čl.2 Rámcového rozhodnutí o EZR **definován** jako *rozhodnutí vydané justičním orgánem členského státu (vyžadujícího státu) vůči osobě zdržující se v jiném členském státě (předávajícím státě) za účelem předání k trestnímu stíhání, výkonu trestu nebo ochranného opatření. Na základě této definice je třeba zdůraznit tři důležité skutečnosti.*

Za prvé Evropský zatýkáací rozkaz je především „**justičním**“ rozhodnutím, vydání eurozatykače stejně jako jeho faktický výkon je záležitostí výlučně soudní moci. Účast orgánu moci výkonné na rozhodování ve věci je zcela vyloučena, činnost správních orgánů (Ministerstva spravedlnosti) je omezena pouze na případnou administrativní a praktickou pomoc. **Odstranění administrativní fáze řízení** lze považovat za výrazný posun kupředu umožňující nejen zrychlení předávacího řízení, ale i lepší zajištění předvídatelnosti práva. Soud v tomto případě nemá tak širokou možnost uvážení, jakou naproti tomu ministru spravedlnosti umožňuje stávající úprava při „běžném“ extradičním řízení. Tento nový prvek by měl napomoci tomu, aby se území Evropy nestalo „extradičním rájem“ pro osoby vyhýbající se spravedlnosti.³⁷

EZR umožňuje **přímý kontakt mezi justičními orgány členských států** - mezi soudci okresních a krajských soudů (v ČR jsou příslušné k řízení o předání z ČR krajské soudy (§408/3), a k předání do ČR okresní, nebo krajské soudy (§ 405/1), státních zástupců a vyšetřujících soudců (např. Francie, Belgie). Pokud není znám pobyt žádané osoby, může být použit místo EZR záznam žádosti o předání v Schengenském informačním systému (SIS je v současnosti aplikovatelný pro 13 původních států EU s výjimkou Velké Británie a Irska a dva nečlenské státy EU - Norsko a Island ... viz dále kap. 6.5)

Za druhé je třeba zdůraznit, že namísto pojmu „extradice“ (extradition) se používá **pojem „předání“ (surrender)**. V mezinárodním právu je tento pojem použit například ve Statutu Mezinárodního trestního soudu (čl. 59), který znamená hladké

³⁷ viz. článek : Michael Plachta: EAW – revolution in extradition, str. 3
<http://www.justice.org.uk/images/pdfs/eurplachta.pdf>

předání osoby obviněné z TČ uvedeného ve Statutu MTS, kdy stát který je stranou Římského statutu nepřezkoumává podmínky pro vydání a na žádost Soudu vyžádanou osobu předá.³⁸

Po přijetí Rámcového rozhodnutí o EZR byla vedena mezi odbornou veřejností diskuse, zda se jedná pouze o zjednodušenou podobu extradice, nebo o zcela nový instrument justiční spolupráce. Řada členských států EU, která měla zakotvenu zásadu zákazu nevydávání vlastních občanů do ciziny, musela tento problém předložit ústavním soudům k posouzení.³⁹

Předávání na základě EZR představuje kvalitativně odlišnou metodu spolupráce mezi členskými státy EU, jež je založena na vysoké míře vzájemné důvěry v právní řády členských států.

Za třetí, z hlediska časové působnosti měla být ustanovení Rámcového rozhodnutí implementována do vnitrostátního práva v 15 původních státech EU s účinností od 1.1.2004. Pro 10 nově přistupujících států byla tato povinnost stanovena k datu přistoupení tj. 1. 5. 2004. Implementací Rámcového rozhodnutí se nahrazují ustanovení výše uvedených smluv Rady Evropy a EU o vydávání mezi členskými státy EU.⁴⁰ Původní smlouvy RE o vydávání zůstávají nadále v platnosti pro spolupráci při vydávání se zbývajících státy Rady Evropy.

V České republice došlo ke zpoždění vzhledem k výše uvedeným problémům s interpretací ústavního pořádku a následného veta prezidenta republiky. Zákon č.539/2004 implementující ustanovení Rámcového rozhodnutí tak nabyl účinnosti až 1.11.2004. ČR navíc jako jediná zcela vyloučila aplikaci evropského zatýkacího rozkazu na TČ spáchané před 1.11.2004, což bylo zcela v rozporu se zněním Rámcového rozhodnutí. Pro TČ spáchané před tímto datem tedy mělo být při vydávání mezi ČR a ostatními členskými státy postupováno dle původních smluv Rady Evropy, což však v některých případech vyloučilo předání resp. extradici vůbec, neboť členské státy již nemohly použít ustanovení o extradici a ČR ještě nemohla aplikovat EZR. Dne 19.4.2006 však Senát schválil novelu zk. 539/2004 která by tento problém měla napravit.⁴¹

³⁸ je nutno poznamenat že v případě předání MTS jde o vztah vertikální tj. vztah mezi státem a zvláštním subjektem mezinárodního práva – MTS, zatímco při extradici se jedná o vztah horizontální, mezi státy jakožto rovnými subjekty mezinárodního práva.

³⁹ ústava byla kvůli implementaci EZR změněna např. v SRN, Francii, Slovensku ...

⁴⁰ jedná se o nahrazení Evropské úmluvy o vydávání (1957) a obou dodatkových protokolů, nahrazení ustanovení týkající se vydání v Evropské úmluvě o potlačení terorismu (1977), dále Úmluva o zjednodušení vydávání mezi členskými státy EU (1995), Úmluva vztahující se na vydávání mezi čl. státy EU (1996) a ustanovení 3. hlavy 4. dílu Úmluvy z r. 1990 implementující Schengenskou dohodu z roku 1985 o postupném zrušení kontrol na vnitřních hranicích

⁴⁰ jde o Úmluvy z roku 1995 a 1996 pozměňující mezi členskými státy EU Evropskou úmluvu o vydávání z roku 1957

⁴¹ viz Senátní tisk 320/2006: dochází ke změně v tom smyslu, že EZR je aplikovatelný i na TČ spáchané před 1.11.2004, zatímco u TČ jejichž pachatelé jsou občané ČR se nadále pro účely vydávání užije stávající extradiční úprava. Návrh byl podepsán prezidentem 11.5.2006.

4.2.2 Trestné činy podléhající předávání

Evropský zatýkácí rozkaz obecně může být vydán pro trestné činy, za které je možno ve vyžadujícím státě uložit trest odnětí svobody, nebo ochranné opatření spojené s omezením svobody s horní hranicí minimálně 12 měsíců. V případě že se jedná o předání osoby k výkonu trestu, které již byl trest odnětí svobody (ochranné opatření) uložen, musí jít o trest v minimální výši 4 měsíců.

Text Rámcového rozhodnutí v čl.2 odst. 4 stanoví, že členský stát může podmínit vykonání EZR oboustrannou trestností.

Při srovnání textu ustanovení Rámcového rozhodnutí a Evropské úmluvy o vydávání (1957), je zřejmé, že „závažnost činu“ vyjádřená trestní sazbou zůstala zachována, ovšem s tím rozdílem, že u extradice dle Úmluvy (1957) je podmínkou trestnost činu a zachování „minimální trestní sazby“ u obou států, kdežto u Rámcového rozhodnutí je to zachování minimální sazby pouze ve vyžadujícím státě. Ze Zprávy Komise z 23.2. 2005 o implementaci Rámcového rozhodnutí je zřejmé, že členské státy využily možnosti podmínit předání osoby oboustrannou trestností. Z toho vyplývá, že pro účely předání čin musí být trestný v obou státech, ale zachování minimální trestní sazby postačí pouze ve vyžadujícím státě.

4.2.3 TČ nepodléhající přezkoumání oboustranné trestnosti

Rámcové rozhodnutí obsahuje též **seznam 32 trestných činů**, u nichž (pokud splňují podmínku minimální horní hranice trestní sazby ve výši 3 let) se vůbec **nezjišťuje zda podléhají podmínce oboustranné trestnosti**. Toto ustanovení lze považovat za vpravdě revoluční, jehož účelem je maximálně usnadnit předání u těchto taxativně stanovených činů. Obecně se jedná o závažné TČ, u nichž se předpokládá, že jsou trestné v právních řádech členských států.

Jedná se tyto trestné činy (viz čl. 2 odst. 2 RR, § 412 TR):

- účast na zločinném spolčení
- terorismus
- sabotáž
- žhářství
- únos letadla nebo plavidla
- obchod s lidmi
- pohlavní zneužívání dětí a dětská pornografie
- nedovolený obchod s drogami /zbraněmi a výbušninami
- nedovolený obchod s lidskými orgány a tkáněmi
- nedovolený obchod s kulturními předměty
- nedovolený obchod s hormony (a jinými růstovými stimulanty)
- nedovolený obchod s jadernými /radioaktivními materiály

- obchod s odcizenými vozidly
- korupce
- podvod včetně podvodů postihující zájmy ES
- podvodná jednání
- padělání měny
- padělání platebních prostředků
- padělání výrobků a pirátství
- padělání a obchod s veřejnými listinami
- počítačová trestná činnost
- TČ proti životnímu prostředí (vč. nedovoleného obchodu s ohroženými druhy)
- napomáhání při nedovoleném překročení státní hranice a nedovoleném pobytu
- vražda/ těžká újma na zdraví
- znásilnění
- únos, omezování osobní svobody a braní rukojmí
- organizovaná nebo ozbrojená loupež
- vydírání a vymáhání peněz za ochranu
- rasismus a xenofobie
- TČ v pravomoci Mezinárodního trestního soudu⁴²

K výše uvedenému seznamu TČ je třeba učinit několik poznámek. Odsklon od tradičního přezkoumávání oboustranné trestnosti může přinést určité problémy při aplikaci. Za prvé, výše uvedené TČ jsou definovány velmi vágně, pouhé označení v žádosti o vydání za jeden z TČ uvedený v § 412 de facto zabraňuje soudnímu orgánu přezkoumat zda je čin ve vyžádaném státě vůbec trestný. Dalším problémem je skutečnost, že jednotlivé skutkové podstaty se v trestním právu členských států značně liší, co je trestným činem v jednom státě, nemusí být trestné v jiném. Tento problém by mohl být relevantní např. u znásilnění, euthanasie, apod.⁴³

⁴² Do pravomoci MTS patří dle čl. 5 Statutu stíhání válečných zločinů, zločinů proti lidskosti a genocidium spáchaných po 1.7. 2002. Jurisdikce MTS je ovšem subsidiární, primární odpovědnost za stíhání těchto pachatelů nesou státy, které jsou stranou Římského statutu. ČR však (do února 2007) jako jediný stát EU tento Statut neratifikovala. Aplikace tohoto ustanovení RR je tedy značně problematická. Dle mého názoru by ale bylo možno řešit předání k trestnímu stíhání jinému členskému státu EU na základě EZR jako v (běžném) případě nestanoveném v § 412, neboť činy uvedené v pravomoci MTS jsou TČ dle českého práva – viz hlava X. TZ. Ovšem k předání mezi MSD a členskými státy EU EZR dle mého názoru použít nelze, což vyplývá ze samotné definice EZR jako „...justičního rozhodnutí ...za účelem předání mezi členskými státy EU ...“, zatímco v případě, že by byla žádost o předání vydána MTS, jednalo by se o zcela jiný subjekt. Předání mezi ČR (dokud ČR neratifikuje Římský statut) a MTS by mohlo dojít jen na základě zvláštní „ad hoc“ dohody předvídané v čl. 87 Statutu.

⁴³ např. v Belgii a Nizozemí je euthanasie za splnění podmínek stanovených zákonem legální, zatímco v ČR by mohla být stíhána jako vražda. Podobná situace může nastat v případě znásilnění, např. v Nizozemí, díky velmi široké definici tohoto činu, může zahrnovat skutková podstaty činu i případ tzv. „francouzského polibku“ ... viz DF. znásilnění v nizozemském právu: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Verkrachting>, dále R. Blextoon: Handbook on European Arrest Warrant, TMC Accer Press, Hague, 2004.

Ve zmíněném případě „francouzského polibku“ by se kupř. občan EU (cestující po Evropě v rámci svobody pohybu) který se během dovolené v Nizozemí dopustil uvedeného jednání, mohl dočkat nepříjemného

Implementace čl. 2/2 RR provedená v TR v § 412 byla napadena ve výše uvedeném Návrhu na zrušení části zákona před ústavním soudem. Kromě základní pochybnosti o rozporu předmětného ustanovení s čl. 39 Listiny, navrhovatelé poukázali i na fakt, že některá jednání nejsou v ČR trestným činem – např. žhářství nebo počítačová trestná činnost. ÚS dospěl k závěru, že ustanovení § 412 není porušením zásady legality (čl. 39 Listiny), protože v případě, že se jedná o TČ cizince spáchaný mimo území ČR, potom nejde o uplatnění české jurisdikce. ČR v tomto případě pouze plní svoji povinnost dodržovat závazky vyplývající z mezinárodního práva (příp. v důsledku kompetencí převedených na ES) a pomáhá v uplatnění jurisdikce jiného členského státu.⁴⁴ V případě, že by byl žádán občan ČR, je možno uplatnit „ústavní pojistku“ - § 377, která se vztahuje na případ extradice i předávání, jež zakazuje vyhovět žádosti, pokud porušuje Ústavu, nebo ustanovení právního řádu ČR, na němž je třeba bez výhrady trvat. Pokud by se v obdobném případě jednalo o předání cizince do jiného členského státu dle § 412, má rovněž právo uplatnit stížnost dle § 411 odst. 5 s odkladným účinkem (popř. ústavní stížnost). V případě jednání, která nejsou v ČR samostatným trestným činem ÚS shledal aplikovatelnost jiných ustanovení TZ (např. v případě žhářství – TČ obecného ohrožení, poškozování cizí věci, v případě počítačové trestné činnosti např. TČ podvodu atd).

Ačkoli argumentací ÚS z velké části vyvrátil tvrzení navrhovatelů, lze si dle mého názoru představit, že v aplikační praxi mohou nastat situace, kdy výše uvedené ustanovení může vést k předáním, která by v rámci extradice nebyla možná. Jedná se o případy kdy jednání je trestné dle práva vyžadující strany a spadá pod některý z taxativně stanovených činů aniž by vůbec bylo trestným činem v ČR. Rovněž by bylo možno vznést otázku, do jaké míry je umožněno použití ustanovení § 377 pro žádost o předání občana ČR dle § 412, neboť ve světle výše uvedeného nálezu ÚS došel k závěru, že čl. 14/4 Listiny neobsahuje zákaz vydávání českých občanů do zahraničí, takže vydáním resp. předáním v tomto případě by nebyl porušen ústavní pořádek. Pro odmítnutí vydání dle § 377 zbývají tedy tyto důvody: pokud se jedná o „*ustanovení právního řádu na kterém je třeba bez výhrady trvat*“ nebo „*jestliže by byl poškozen jiný významný zájem ČR*“. Je otázkou, zda právní řád ČR obsahuje ustanovení, s nímž by předání dle § 412 bylo v rozporu, neboť ustanovení tohoto paragrafu je speciálním ve vztahu k právní úpravě extradice (§ 403/3). Pojem „jiného významného zájmu ČR“ lze ovšem interpretovat velmi široce.

překvapení v podobě žádosti o předání, neboť by mohlo být Nizozemím žádáno předání pachatele dle jeho úpravy TČ znásilnění, které zahrnuje jakoukoli formu penetrace tělních otvorů.

⁴⁴ viz Pl ÚS 64/2004, čl. 100 n

4.2.4 Důvody pro odmítnutí předání

Rámcové rozhodnutí obecně ukládá povinnost žádosti o předání vyhovět. Výjimky jsou v Rámcovém rozhodnutí výslovně stanoveny ve formě mandatorních a fakultativních výjimek. Dle zprávy Komise o aplikaci RR ze dne 23. 2. 2005⁴⁵ vyplývá, že řada států se rozhodla seznam výjimek rozšířit i o další důvody, přičemž některé státy upravily veškeré výjimky jako mandatorní (mezi nimi i ČR). Do českého právního řádu byly tyto důvody implementovány do ustanovení § 409/3 a §411/6. O důvodech odmítnutí předání v ČR rozhodují v předběžném šetření STZ (§ 409/3), jenž může zatýkáci rozkaz vrátit **a soud** (§ 411/6), který žádost případně zamítne.

Státní zástupce je povinen vrátit zatýkáci rozkaz v případě:

- úmrtí vyžádané osoby
- nedostatku věku – není-li osoba (dle práva ČR) trestně odpovědná
- nelze-li osobu zadržet
- zdržování se osoby mimo ČR, nebo není-li její pobyt znám
- doručení zatýkáciho rozkazu po tom, co bylo pravomocně rozhodnuto o vydání/ předání osoby
- neudělení souhlasu jiného státu EU k dalšímu předání (§ 421/1)
- neudělení souhlasu dožádaného třetího státu k dalšímu předání (421/3)
- promlčení trestního stíhání/ výkonu trestu ve vyžadujícím státě

Soud zamítne usnesením předání v případě (§ 411/6):

- není-li dána oboustranná trestnost s výjimkou TČ uvedených v § 412
- amnestie – pokud byla udělena v ČR, pokud má náš stát v daném případě jurisdikci
- v případě že osoba již byla za tentýž skutek pravomocně odsouzena a trest byl/je vykonáván, nebo jej nelze vykonat - zásada ne bis in idem
- osoba je již v ČR stíhána za tentýž skutek
- je-li osoba občanem ČR, předání se požaduje pro výkon trestu a osoba odmítne souhlas s výkonem trestu v cizině

V preambuli RR je stanoveno, že žádost o předání lze též odmítnout v případě, že existují dostatečné důvody se domnívat, že EZR byl vydán za účelem rasové, náboženské, národnostní nebo sexuální diskriminace. Rámcové rozhodnutí tedy nebrání členským státům uplatnit ústavní zásady týkající se práva na spravedlivý proces, ochranu svobody slova, sdružování (v ČR viz uplatnění ustanovení § 377). Zároveň RR zakazuje vydání, předání nebo vyhoštění v případě, že by hrozilo riziko udělení trestu smrti, mučení, nebo krutého a nelidského zacházení. Toto ustanovení přichází v úvahu pouze ve vztahu se třetími státy, neboť všechny státy EU (resp.

⁴⁵ viz Comission Evaluation Report 23.2.2005

všechny státy Rady Evropy) jsou vázány Evropskou úmluvou o ochraně základních práv a svobod a Dodatkových protokolů zakazujících takové zacházení.

4.2.5 Předávání vlastních občanů

Zásada **předávání vlastních občanů** představuje **zásadní průlom** v mezinárodní justiční spolupráci. Jedná se o skutečný **test vzájemné důvěry** mezi členskými státy EU. V zásadě tedy již členské státy nemohou odmítnout předání vlastních občanů, nebo osob majících na jejich území trvalý pobyt, za účelem trestního stíhání v cizím státě. Nicméně je možné podmínit vydání tím, že v případě udělení trestu dojde k jeho vykonání v domácím státě. Rámcové rozhodnutí umožňuje předání osoby k výkonu trestu fakultativně odmítnout, za podmínky, že k výkonu trestu dojde v domácím státě. Dle výše uvedené Zprávy komise vyplývá, že naprostá většina států se při implementaci rozhodla pro výkon trestu vlastních občanů na vlastním území.⁴⁶ Rovněž většina členských států poskytuje stejnou ochranu i osobám s trvalým pobytem.

V České republice je předávání občanů (osob majících na jejím území trvalý pobyt) upraveno v § 21/2 TZ a dále v trestním řádu v § 403/2, § 411/6e a § 411/7 a § 417. ČR jako jediný stát (nutno dodat že proti smyslu Rámcového rozhodnutí) podmiňuje předání občanů vzájemností – viz § 403/2.

Právní úprava se liší dle toho zda jde o **předání k trestnímu stíhání** nebo k výkonu trestu. V prvním případě je předání občana podmíněno tím, že vyžadující stát, pokud dojde k uložení trestu (ochranného opatření), českého občana vrátí k výkonu trestu zpět, ledaže občan po vyhlášení rozsudku vysloví souhlas s výkonem trestu ve vyžadujícím státě. Pokud by tato záruka nebyla poskytnuta, soud předání zamítne (§ 411/7).

V druhém případě je možné **předat k výkonu trestu** pouze za předpokladu, že předávaná osoba s výkonem trestu ve vyžádaném státě projeví souhlas. Pokud je souhlas udělen, nelze jej vzít zpět. V opačném případě soud předání rovněž zamítne (§ 411/6e).

Ať již je předání osoby k výkonu trestu zamítnuto dle § 411 odst.6, písm.e), nebo je dle § 411/7 občan po vynesení rozsudku vrácen do ČR, k výkonu trestu musí dojít na území České republiky. ČR však neimplementovala RR zcela správně, neboť dle § 417 soud pravomocný rozsudek vynesení v jiném členském státě přemění na na trest, který by mohl uložit, pokud by v případě rozhodoval, což je v rozporu se zásadou volného pohybu soudních rozhodnutí.

⁴⁶ občany k výkonu trestu předává bez dalšího z 25 členských států pouze Velká Británie, Irsko a Slovensko. POZN. s výjimkou Rakouska – viz čl. 33 RR – dle kterého Rakousko nepředává vlastní občany a neprovádí předání cizích státních příslušníků pokud čin není trestný též dle rakouského práva - a to do doby než bude přijata novela zákona o předávání (Auslieferungsgesetz), nejdéle však do konce r. 2008.

4.2.6 Lhůty pro rozhodování

Jedním ze základních cílů předávání na základě evropského zatýkacího rozkazu je **zrychlení řízení**. Rámcové rozhodnutí proto stanoví závazné lhůty pro rozhodování soudu o předání. Zavedení těchto lhůt není zcela převratným řešením, v praxi nicméně přináší viditelné výsledky.

Do trestního řádu byla příslušná ustanovení implementována v § 411 /11 a 12, § 413/4 a § 416/2.

Dle § 411/11 musí soud rozhodnout o předání do 60 dnů od zadržení osoby. Ve výjimečných případech je možno lhůtu prodloužit o dalších 30 dnů. Pokud by k předání nedošlo ani v této dodatečné lhůtě, je nutno informovat vyžadující stranu a Eurojust.

Pokud osoba s předáním souhlasí (tzv. **zkrácené předávací řízení** dle § 413), je nutno rozhodnout o předání do 10 dnů od udělení souhlasu, výjimečně lze rozhodnout v dodatečné lhůtě 30 dnů.

Vlastní předání osoby vyžadujícímu státu je třeba uskutečnit do 10 dnů od pravomocného rozhodnutí o předání. Ve zvláštních případech – pokud předání brání překážka nezávisající na vůli stran, může být předání odloženo nejdéle o dalších 10 dní. Ze závažných zdravotních důvodů může být předání též dočasně odloženo.

Z uvedeného vyplývá, že standardní doba pro vyřízení žádosti (od zatčení do faktického předání) by neměla překročit 100 dní, v případě zkráceného řízení dokonce 50 dnů od udělení souhlasu.

Zvláštním případem, kdy dochází k přerušení běhu výše uvedených lhůt je podání ústavní stížnosti (§ 415/1) nebo zjišťování existence výsad a imunit (§ 415/3).

Z hodnotící zprávy Komise vyplývá, že zavedením předávání mezi členskými státy se průměrná doba pro vyřízení žádosti zkrátila z 9 měsíců (u extradice) na 43 dní, v případě souhlasu předávané osoby (což je dle odhadu zhruba ½ případů) dokonce na 13 dnů.

4.2.7 Ochrana práv předávané osoby

Rámcové rozhodnutí obsahuje řadu ustanovení odkazujících na vnitrostátní právní řád s cílem efektivně zajistit právo na spravedlivý proces. Jedná se zejména o právo na obhájce, tlumočníka, a právo na informace (RR čl. 11). Dle TR § 36 odst. 4, písm. c,d musí mít předávaná osoba obhájce v řízení o vydání (extradiční řízení) a též v řízení o dalším předání (dle EZR) do jiného členského státu - § 421/2a. V ustanoveních hlavy XXV. 3. oddílu není výslovně stanoveno, že by řízení o předání bylo případem nutné obhajoby, ačkoli se v textu zákona na přítomnost obhájce výslovně odkazuje (např. při prohlášení o vzdání se zásady speciality - § 406/2, při zadržení a předávací vazbě - § 410, kdy se aplikují ustanovení týkající se extradice).

Z výše uvedeného lze za použití analogie ve prospěch předávané osoby dovodit, že řízení o předání je případem nutné obhajoby.⁴⁷ Právo na tlumočníka je zaručeno každému, kdo dle § 2/14 prohlásí, že neovládá český jazyk. Právo na informace je dle § 409/2 povinen poskytnout STZ v předběžném šetření, pokud tak již neučinil při zatčení, nebo předběžné vazbě. Státní zástupce je povinen osobu informovat o EZR, možnosti zkráceného řízení v případě souhlasu osoby i o možnosti vzdání se zásady speciality.

Dále je to možnost podmínit předání osoby k výkonu trestu (který byl udělen v nepřítomnosti) tím, že jí bude umožněno zažádat o obnovu řízení.

4.3 Řízení o předání dle evropského zatýkacího rozkazu

4.3.1 Předání do České republiky

Předání do ČR, upravené v § 403 - 407, se uskuteční na základě vydání EZR, k němuž je v přípravném řízení příslušný soudce na návrh STZ, v řízení před soudem pak předseda senátu. EZR musí obsahovat náležitosti uvedené v § 405/2 týkající se identifikace osoby, orgánu který jej vydává, popisu skutku a zákonného označení činu, pro něž se vydání žádá. Jedná-li se o nějaký z TČ u nichž se oboustranná trestnost neověřuje (§ 412), je třeba to vyznačit. Rovněž v případě předání k výkonu trestu musí být vyznačeno jaký trest byl uložen a jak bylo zajištěno právo na obhajobu.

K vydání EZR je příslušný předseda soudu u něhož STZ podal návrh. Tento návrh může podat STZ buď po podání návrhu na příkaz k zatčení obviněného (§ 69), nebo současně s ním (popř. současně též s mezinárodním zatýkacím rozkazem, je-li podezření, že osoba pobývá mimo území EU). Soud pak vydá EZR dle vzoru určeného vyhláškou Ministerstva spravedlnosti a zařídí jeho překlad do jazyka, v němž je vyžádaný stát jej ochoten přijmout. Není-li ovšem pobyt osoby znám, je možno jej předložit prostřednictvím Interpolu.⁴⁸

Pokud je pobyt osoby znám, je možné, aby soud zaslal EZR přímo příslušnému soudu v zahraničí, popř. je možno využít kontaktních míst Evropské justiční sítě ke zjištění kompetentního orgánu ve vyžádaném státě.

Rámcové rozhodnutí výslovně neupravuje dobu, do které musí být EZR druhé straně doručen a členské státy tuto dobu upravily odlišně.⁴⁹ V ČR je to dle § 403/3

⁴⁷ viz Fenyk, Kloučková: str. 200

⁴⁸ ČR není mezi státy využívajícími Schengenský informační systém (SIS) ... v současnosti probíhá příprava SIS II, jenž by měl být využíván i novými členskými státy ... viz též čl. 9 RR

⁴⁹ tato doba se liší od 48 h od zadržení – Polsko, Velká Británie, Litva, ... do 40 dnů – SRN, Rakousko, Maďarsko, ČR

s poukazem na § 396 odst.5 40 dní, v případě že do této doby nebyla žádost doručena, je nutno osobu z předběžné vazby propustit na svobodu.

Při žádosti o předání je nutno respektovat zásadu speciality a stíhat osobu, nebo ji osobní svobody zbavit pouze pro čin pro který byla vydána, neumožňuje-li TR výjimku dle § 406/1.

4.3.2 Předání z ČR do jiného členského státu

Proces předání se skládá ze tří stádií – předběžného šetření, rozhodování soudu a vlastního předání, upravených v § 408 – § 421 TR. K přijetí žádosti o předání je příslušné krajské státní zastupitelství v jehož obvodu zahájí STZ **předběžné šetření** (§ 409) s cílem zjistit, zda jsou splněny podmínky pro předání. Při srovnání důvodů pro odmítnutí (resp. vrácení) žádosti v extradičním řízení dle § 394/5 a v řízení o předání dle § 409/3 zjistíme, že u předání jsou udány dva další důvody – při odmítnutí souhlasu s dalším předáním, ať již členského státu (§ 421/1), nebo třetího státu (§ 421/3).

Kromě toho STZ v předběžném řízení o předání nepřezkoumává udělení azylu (jednotná azylová politika EU), zda jde o čin politický, vojenský atp. Na předávání se uplatní shodně s extradičním řízením právní úprava zadržení a předběžné vazby (§ 410).

Po skončení předběžného šetření STZ žádost buďto vrátí, nebo navrhne soudu předání (§ 411/1).

Soud na základě návrhu ve veřejném zasedání pak rozhodne o předání, nebo jej z důvodů uvedených v § 411/6 zamítne. Rozhodne-li o předání, je nutno (obdobně jako u extradice) obligatorně uložit **předávací vazbu**, popř. přeměnit předběžnou vazbu na předávací. Pokud soud předání zamítne a osoba je v předběžné vazbě, je nutno ji propustit.

Opravným prostředkem je stejně jako u extradice podání **stížnosti** dle § 411/5 s odkladným účinkem (popř. ústavní stížnost dle § 415/3).

O podmínkách předávání českých občanů, lhůtách pro rozhodování viz výše.

Pokud předávaná osoba souhlasí, je možné předání uskutečnit v tzv. **zkráceném předávacím řízení** do 10 dnů od udělení souhlasu (§ 413). Osoba může udělit souhlas rovněž se stíháním pro jiné TČ v žádosti neuvedené (vzdání se zásady speciality). Na rozdíl od zkráceného extradičního řízení, zde nedochází k „vynechání soudní fáze“, soud pouze rozhodne ve výše uvedené zkrácené lhůtě.

Vlastní **předání** (pokud není rozhodnuto o odkladu dle § 411/9 za účelem trestního stíhání nebo výkonu trestu pro jiný skutek, než je žádáno předání) je nutno uskutečnit ve lhůtě 10 dnů od nabytí právní moci rozhodnutí o předání. Vlastní předání pak realizuje příslušný útvar mezinárodní spolupráce Policie ČR, kterou je

nutno informovat o rozhodnutí o předání (§ 411/1). V případě, že soud rozhodl o odložení předání, je možné osobu dočasně předat k provedení nezbytných procesních úkonů.

4.3.3 Souběhy žádostí

V případě **souběhu více žádostí o předání** téže osoby, rozhodne soud dle návrhu STZ na základě zvážení okolností dle závažnosti a místa spáchání činů, data vydání EZR, a též zda jde o trestní stíhání nebo výkon trestu, kterému státu bude osoba předána. Ostatní státy pak o výsledku uvědomí.

V případě **souběhu žádostí o předání a žádostí o vydání (§ 420)** 3. státu soud nejprve prověří, zda jsou splněny podmínky u obou žádostí. V případě že obě žádosti vyhovují, předloží soud Ministerstvu spravedlnosti k rozhodnutí, které žádosti bude dána přednost. Ministr spravedlnosti pak dle stejných kritérií (viz předchozí odstavec) rozhodne. Pokud je dána přednost předání, postupuje se dle § 416 (faktické předání osoby). Je-li dána přednost vydání, postupuje se dle části II hlavy XXV TRŘ s tím, že rozhodnutí o předání je krajský soud, který je vydal, povinen zrušit.

V. Ostatní formy mezinárodní justiční spolupráce

Mezi další formy justiční spolupráce patří zejména institut **dožádání** (zahrnující dožádání z ciziny a dožádání do ciziny a některé zvláštní formy dožádání), institut **předávání a převzetí trestní věci**, dále **uznávání a výkon cizozemských rozhodnutí** a institut **průvozu osoby** za účelem trestního řízení nebo výkonu trestu v cizině.

Tyto formy spolupráce jsou v českém právním řádu upraveny v hlavě XXV. trestního řádu v oddílech 4. – 7. a v zásadě reflektují ustanovení mezinárodních smluv o vzájemné pomoci v trestních věcech uzavřené v rámci Rady Evropy, úmluvy OSN a rovněž předpisy evropského práva (viz kap. 2.2 Prameny). Jak již bylo naznačeno v úvodu diplomové práce, není možné zejména s ohledem na zaměření a rozsah této práce se podrobně věnovat jednotlivým institutům mezinárodní justiční spolupráce, proto následující přehled bude zaměřen pouze na nejvýznamnější instituty, jejich principy a funkci.

5.1 Dožádání

Základní funkcí tohoto institutu je získání důkazu, který lze použít v trestním řízení ve státě, kde se vede řízení o trestném činu (dožadující stát), ačkoli tento důkaz byl

proveden nebo získán OČTŘ v cizím (dožádaném) státě. Z povahy věci vyplývá že je nutno rozlišovat mezi spoluprací justiční (jejímž cílem je získání důkazu použitelného před soudem) a policejní, kde se často jedná o neformální poskytnutí či výměnu informací sloužící zejména při prověřování nebo vyšetřování trestné činnosti.⁵⁰

V případě justiční spolupráce jde nejčastěji o opatření věcných nebo listinných důkazů, výslechy (obviněného, svědka nebo poškozeného), odposlechy telefonických hovorů, domovní prohlídku apod. Tato spolupráce se uskutečňuje nejčastěji **na základě bilaterální nebo multilaterální smlouvy**, je však možné poskytnout vzájemnou pomoc **i bez smluvního základu** za splnění určitých podmínek.

V případě **bez smluvního základu** je základní podmínkou probíhající trestní řízení o konkrétním skutku bez ohledu na to zda již bylo proti obviněnému zahájeno trestní stíhání. Dále se uplatní dle obecných podmínek pro spolupráci (hlava XXV. oddíl 1) zásada vzájemnosti (§ 376). Tuto záruku dožadujícímu státu poskytuje Ministerstvo spravedlnosti nebo Nejvyšší státní zastupitelství. V případě že by hrozilo nebezpečí ohrožení významných zájmů státu nebo porušení zásadního ustanovení právního řádu, je možné ve smyslu ustanovení § 377 TRŽ žádost odmítnout.

Žádost musí být řádně doručena prostřednictvím zastupitelských úřadů ČR, které je předají místním justičním orgánům. Doručení občanům ČR žijícím v zahraničí přímo je možné jen pokud tak stanoví mezinárodní smlouva (např. Itálie, Rusko,...) nebo vnitrostátní právo (např. USA). Není však možné použít žádných donucovacích prostředků. Rovněž přímé doručování do ciziny poštou musí umožňovat mezinárodní smlouva.

Při dožádání se postupuje dle práva dožádaného státu. Zohlednění práva dožadujícího státu je možné pouze pokud tak stanoví vnitrostátní právo, nebo mezinárodní smlouva. Ustanovení českého TRŽ (§ 430/2) tento postup umožňuje. Pro řízení v České republice je potom umožněno použít důkazy resp. doručení pokud byly provedeny buď v souladu s českým právním řádem, nebo právním řádem dožádaného státu.

Pro provedení **dožádání na základě mezinárodní smlouvy** má na evropském kontinentu zásadní význam **Evropská úmluva o vzájemné pomoci v trestních věcech z r. 1959 (č. 550/1959 Sb.)**, doplněná **dvěma Dodatkovými protokoly z r. 1978 a 2001**. Tato úmluva byla uzavřena v rámci Rady Evropy a v současnosti zavazuje 46 států. Na úpravu dožádání se vztahují samozřejmě i další mezinárodní smlouvy (viz kap. Prameny), ovšem s ohledem na rozsah této diplomové práce bych se věnoval především této Úmluvě spolu s rozvíjejícími se právními nástroji Evropské Unie.

⁵⁰ viz D.Čísařová: Trestní právo procesní, str. 752, J. Fenyk, S. Kloučková : Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, str. 215

Dle čl. 1 Úmluvy se tato vztahuje na poskytování co nejširší vzájemné pomoci o trestných činech, pokud v době podání žádosti spadají do pravomoci justičních orgánů dožadujícího státu. Co je justičním orgánem definují strany Úmluvy při podpisu nebo uložení ratifikační listiny (čl. 24). Pro ČR jsou to obecné soudy, státní zastupitelství a Ministerstvo spravedlnosti.⁵²

Z působnosti Úmluvy jsou vyňaty trestné činy vojenské, pro TČ fiskální a politické je dle čl. 2 možnost odmítnutí, stejně jako v případě běžných trestných činů, pokud ohrožují důležité zájmy státu nebo veřejného pořádku. Pro vyhovění žádosti není, s výjimkou prohlídky nebo zajištění věci (pokud stát učiní tuto výhradu) třeba oboustranné trestnosti, postačí trestnost činu na straně dožadujícího státu (čl. 5).⁵³

Dožádaný stát provede dle čl. 3 zajištění důkazu dle vlastního právního řádu. Výslech svědků nebo znalců pod přísahou v dožádaném státě je dle Úmluvy možný tehdy, pokud o to dožadující strana výslovně požádá a vnitrostátní právo dožádaného státu to nezakazuje (v ČR je toto umožněno s ohledem na § 430 /3 TR). Pokud je nezbytné, aby se svědek nebo znalec osobně zúčastnil řízení v dožádaném státě, je možné požádat o doručení předvolání této osobě, nicméně tuto osobu nelze k dostavení se nijak nutit s výjimkou případů, kdy se tato dobrovolně dostaví na území dožadujícího státu a je zde řádně předvolána.(čl.8). ČR si při ratifikaci Úmluvy vymínila, že v případě dožádání týkající se výsledku obviněného, který se nachází na území ČR, je nutno tuto žádost doručit justičním orgánům nejméně 30 dní před stanoveným datem předvolání.⁵⁴ Pokud se svědek dostaví na území dožadujícího státu, nelze jej pak stíhat za TČ spáchané před opuštěním území dožádaného státu. Stíhání takového svědka by bylo možné jen v případě jeho návratu na území dožadujícího státu, nebo pokud by toto území neopustil do 15 dnů poté, kdy už jeho přítomnost nebyla vyžadována a svědek měl možnost území státu opustit (čl. 12).⁵⁵ V případě kdy je třeba zajistit svědeckou výpověď (popř. konfrontaci) osoby, která je v dožádaném státě zbavena osobní svobody, lze dle čl 11 tuto osobu přemístit do dožadujícího státu za podmínek stanovených ve výše zmíněném článku 12. Předání takové osoby navíc může být odmítnuto z důvodu jejího nesouhlasu, probíhajícího trestního řízení v dožádaném státě, dále pokud by došlo k prodloužení její vazby nebo odnětí svobody a rovněž z jiných důležitých důvodů.

⁵² viz webové stránky Rady Evropy – údaje o ratifikacích a výhradách:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=030&CM=2&DF=12/19/2006&CL=ENG&VL=1>

⁵³ ČR tuto výhradu učinila, provedení domovní prohlídky popř. prohlídky jiných prostor, nebo zabavení věci (majetku) je podmíněno oboustrannou trestností činu, pro který je dožádaný úkon činěn, navíc provedení tohoto dožádání musí být v souladu s právním řádem ČR. (viz předchozí odkaz na webové stránky Rady Evropy)

⁵⁴ viz. www stránky Rady Evropy týkající se výhrad a ratifikací Úmluvy:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=030&CM=2&DF=2/9/2007&CL=ENG&VL=1>

⁵⁵ TR v tomto případě v § 429 odst. 3 stanovuje oproti Úmluvě lhůtu delší – 45 dnů – toto se ustanovení se použije pouze pro případy, kdy se nepostupuje podle mezinárodní smlouvy

Úmluva v článku 13 upravuje i vzájemné poskytování údajů z rejstříků trestů.

Řízení ve věcech vzájemné spolupráce se provádí zásadně přes ministerstva spravedlnosti dotčených států, pouze v naléhavých případech nebo ve věcech týkajících se rejstříků trestů je možno využít přímý kontakt mezi orgány, ovšem pouze pro zaslání žádosti druhé straně, samotné vyřízení žádosti je opět učiněno prostřednictvím NSZ resp. Ministerstva spravedlnosti. Přímý kontakt je také umožněn v případě, že ještě nebylo zahájeno trestní stíhání. Ve výše uvedených případech přímého kontaktu je rovněž možno využít sítě Interpolu.

Dle čl. 16 mohou strany při ratifikaci uvést v jakých jazycích budou přijímat žádosti o vzájemnou pomoc. Jinak není dle zmíněného článku třeba k žádosti přiložit překlad žádosti ani předkládaných dokumentů. V případě ČR nebyla možnost této výhrady využita, tedy české justiční orgány (zejména Nejvyšší státní zastupitelství a Ministerstvo spravedlnosti) přijímají žádosti v úředním jazyce dožadujícího státu, není – li ovšem bilaterální smlouvou stanoveno jinak.

Úmluva rovněž umožňuje stranám při ratifikaci stanovit i jiný postup přijímání žádostí o vzájemnou pomoc než jak je uvedeno výše (zejména rozšíření možností přímého kontaktu mezi justičními orgány – viz. čl. 15 odst. 6). Česká republika však tuto možnost nevyužila.⁵⁶

Veškeré dokumenty a důkazy předávané podle této Úmluvy nevyžadují ověření.

V případě odmítnutí žádosti, je nutno dožadující straně sdělit důvod odmítnutí (čl. 19).

Pro potřeby OČTŘ je velmi praktické ustanovení čl. 21, které umožňuje předávání oznámení mezi stranami, pokud toto může vést k zahájení trestního stíhání ve druhém státě. Tato oznámení se rovněž zasílají prostřednictvím ministerstev spravedlnosti, není-li výslovně uvedena výjimka umožňující přímý kontakt (viz výše čl. 15 odst.6).

Na Úmluvu z roku 1959 navazuje **I. Dodatkový protokol z roku 1978**, který je v současnosti ratifikován 41 státy Rady Evropy. Protokol rozšiřuje působnost Úmluvy i na fiskální trestné činy. Upravuje též otázky doručování dokumentů týkajících se výkonu trestu a dalších opatření (např. vymáhání pokut, nákladů soudního řízení atd.), vztahuje se rovněž na opatření týkající se podmíněného odkladu trestního stíhání, podmíněného propuštění z výkonu trestu apod. Dále rozšiřuje možnost spolupráce při zasílání informací z rejstříků trestů mezi smluvními stranami.

⁵⁶ viz pozn.č. 54

V roce 2001 byl přijat **II. Dodatkový protokol**, který vstoupil v platnost 1. 2. 2004. Česká republika jej ratifikovala 1. 3. 2006, s účinností od 1. 7. 2006. V současnosti je ratifikován 12 členskými státy Rady Evropy.

Tento protokol významným způsobem doplňuje Úmluvu za účelem rychlejší a efektivnější spolupráce.

Vzhledem k poměrně nízkému počtu ratifikací, navíc převážně menšími státy RE bude nutno prozatím při žádostech o vzájemnou spolupráci s většinou států Rady Evropy postupovat dle Úmluvy z roku 1959.⁵⁷

Protokol je reakcí na současný vývoj v oblasti mezinárodního zločinu, zejména na jeho přeshraniční aspekt. Zároveň odráží vývoj, kterého bylo dosaženo na půdě Evropské Unie - v řadě ustanovení de facto kopíruje Úmluvu o vzájemné spolupráci v trestních věcech mezi členskými státy EU z roku 2000 (dále jen „Úmluva EU“) a rovněž Schengenskou prováděcí Úmluvu z roku 1990.

Článek 1 doplňuje Úmluvu ve třech směrech. Nejprve zavádí povinnost států reagovat promptně na dožádání. Dále zavádí možnost vzájemné pomoci i ve věcech které spadají v dožádaném nebo dožadujícím státě do oblasti „trestního práva správního“ tedy případy kdy o pomoc žádá správní orgán, který rozhoduje o přestupku za podmínky, že o přezkoumání tohoto rozhodnutí rozhoduje trestní soud (pro ČR jakožto dožadující stát je toto neaplikovatelné, neboť dle SŘS rozhodují specializované senáty civilních soudů).⁵⁸

Dále je rozšířena působnost Úmluvy i na případy trestního stíhání právnické osoby v dožadujícím státě.

Významnou změnou je rovněž nahrazení ustanovení čl. 11 Úmluvy 3. článkem Protokolu týkající se dočasného předání osoby, jejíž svoboda je omezena, do dožadujícího státu pro účely dokazování obecně, nikoliv jen za účelem konfrontace nebo svědecké výpovědi. Jinak podmínky pro odmítnutí této žádosti zůstaly zachovány (viz. výše).

Ohledně prostředků komunikace byly rozšířeny možnosti přímého styku mezi justičními orgány na všechny oblasti dožádání (nikoli jen na oblast výměny informací z RT, případů urgency, nebo poskytnutí spolupráce před zahájením trestního stíhání viz výše). Zejména v případech kdy dožadujícímu justičnímu orgánu není znám

⁵⁷ II. Dodatkový protokol zatím neratifikovaly státy jako Velká Británie, Německo, Francie, Itálie, Rusko, Ukrajina, Turecko, ...

⁵⁸ Institut trestního práva správního se nachází např. v německém právním řádu, ČR by v budoucnosti mohla být SRN požádána o poskytnutí spolupráce (samozřejmě za předpokladu ratifikace II. Dodatkového protokolu Německem) V těchto případech dožádání si ČR při ratifikaci vymínila, že veškeré žádosti musejí být zasilány nikoli správním, ale pouze justičním orgánům

příslušný orgán druhého státu, uplatní se zasilání žádostí prostřednictvím ministerstev spravedlnosti smluvních stran. Pokud je ovšem žádáno dočasné předání osoby za účelem dokazování ve druhém státě, zůstává jedinou možností zaslání žádosti prostřednictvím ministerstev spravedlnosti. Protokol umožňuje zasílání žádostí pomocí elektronických nebo jiných telekomunikačních prostředků. ČR si ovšem v tomto případě při ratifikaci vymínila následné zaslání písemného vyhotovení. Využití sítě Interpolu omezuje protokol oproti Úmluvě pouze na případy urgencye.

Druhý dodatkový protokol upravuje rovněž možnost odložení žádosti o vzájemnou pomoc, pokud by tato byla překážkou v probíhajícím vyšetřování nebo trestním stíhání. Strany by si po vzájemné konzultaci měly vyhovět alespoň částečně. V každém případě jsou ale povinny své rozhodnutí odůvodnit a popř. sdělit příčiny průtahů.

Rovněž v případě, že dožadující stranou jsou žádány specifické procesní úkony, které se v právním řádu druhého státu nevyskytují, je dožádaná strana povinna jim vyhovět, pokud neporušují základní principy jejího právního řádu.⁵⁹

Dalším výrazným přínosem Protokolu je zavedení tzv. zvláštních metod dožádání, které jsou umožněny zejména rozvojem techniky v oblasti telekomunikací a které mohou výrazně přispět k urychlení a snížení nákladů na poskytovanou vzájemnou pomoc.

Prvním z nich je výslech svědka nebo znalce prostřednictvím videokonference. Ustanovení českého trestního řádu v § 444.o výslechu prostřednictvím videotelefonu či telefonu jsou použitelné právě v případě, že tak stanoví mezinárodní smlouva. Ačkoli výslech svědka prostřednictvím videokonference je uveden i v jiných mezinárodních smlouvách (např. Úmluva EU o justiční spolupráci v trestních věcech z r.2000) lze v budoucnosti očekávat, že právě II. Dodatkový protokol s očekávaným nárůstem ratifikací bude významným právním základem pro spolupráci zejména s nečlenskými státy EU.

Pokud se tedy na území jedné smluvní strany nachází svědek nebo znalec, kterého je třeba vyslechnout a není možné nebo žádoucí aby se k výslechu dostavil osobně, je možné provést výslech za splnění následujících podmínek. Dožádaná strana s tím musí souhlasit a mít odpovídající technické prostředky (případně je může poskytnout dožadující strana). Osoba již se výslech týká musí být řádně předvolána v souladu s právním řádem dožádané strany. Výslechu musí být přítomen justiční orgán (v ČR je to v přípravném řízení státní zástupce, v řízení před soudem předseda senátu), aby zajistil dohled nad dodržením zákonnosti, popř. ochranu utajení svědka. Jde-li o výslech obviněného nebo podezřelého, je možno výslech vykonat jen s jeho

⁵⁹ Úmluva z r. 1959 výslovně zmiňovala jen případ výslechu svědka pod přísahou, II. Dodatkový protokol nabízí další možnosti.

souhlasem. Pokud vyslychaná osoba odepře vypovídat, ačkoli je k tomu dle vnitrostátních předpisů povinna, je možno užít stejných sankcí jako v při běžném výslechu.

Při srovnání textu Dodatkového protokolu s ustanoveními § 444 TŘ je zřejmé, že texty obou norem jsou v podstatě identické.

Dalším prostředkem dožádání je výslech prostřednictvím telefonu. Právní úprava se od předchozí metody liší jen tím, že v případě výslechu svědka nebo znalce prostřednictvím telefonu je nutný jeho souhlas.

Protokol umožňuje rovněž spontánní zasílání informací mezi justičními orgány smluvních stran (tj. aniž by o ně bylo výslovně žádáno). Jedná se o takové informace, které by ve druhém státě mohly vést k trestnímu stíhání nebo pomoci při vyšetřování trestné činnosti.

Dále je také umožněno zasílání procesních rozhodnutí poštou dotčeným osobám v druhém státě.

Významným prostředkem v boji proti přeshraniční kriminalitě je možnost přeshraničního sledování. Smyslem tohoto ustanovení je neztratit kontakt se sledovanou osobou, nikoli provádět další úkony trestního řízení na území druhého státu.

Policejní složky dle čl. 17 Protokolu mohou na základě žádosti (podané předem) se souhlasem druhé strany pokračovat ve sledování osoby, která je podezřelá ze spáchání trestného činu, který by podléhal extradici. V naléhavém případě, jedná-li se o závažný trestný čin⁶⁰ kdy není možno zajistit souhlas dožádané strany předem, lze pokračovat ve sledování, avšak je nutné požádat o povolení nejpozději při překročení hranice dožádaného státu policejními orgány. Pokud není do 5 hodin povolení uděleno, je nutné jej ukončit. Po vstupu na území druhého státu podléhají policejní orgány vnitrostátním předpisům a pokynům policie státu, na jehož území se sledování odehrává.

Policejní orgány které se účastní přeshraničního sledování nemohou na území druhého státu provádět domovní prohlídku, vstupovat do objektů či sledovanou osobu zadržet a vyslechnout.⁶¹

V českém právním řádu je tato forma spolupráce upravena v § 436 TŘ rovněž podobným způsobem.

60 v Protokolu je uvedeno celkem 15 TČ -- např. vražda, zabití, únos, ozbrojená loupež, obchodování s drogami, obchodování s lidmi atd.

61 ČR při ratifikaci stanovila, že kompetentním orgánem k povolení přeshraničního sledování je Krajské státní zastupitelství v Praze, a pro případ kdy z důvodu urgency není možné zajistit souhlas předem, Policejní prezidium.

Sledování zásilky je dle Protokolu pro účely vyšetřování umožněno za podmínky, že se jedná o TČ podléhající extradici. Vlastní provedení a příslušnost justičních orgánů se řídí právním řádem dožádané strany. V ČR je příslušným orgánem Krajské státní zastupitelství v Praze. Pro vlastní postup se pak použijí ustanovení TRŘ upravující zadržení, otevření a sledování zásilek (hl. IV. 5.oddíl – zejména § 87 b).

Skryté vyšetřování (čl. 19 Protokolu) zahrnuje použití agenta jednajícího v utajení nebo s krycími doklady. Vzhledem k tomu, že se v tomto případě se jedná o přímé působení příslušníka policie cizího státu na území dožádaného státu, je nutno dle Protokolu předem získat souhlas dožádané strany. Dále se postupuje dle vnitrostátních právních předpisů – v ČR tedy dle ustanovení § 158e TRŘ. Orgánem příslušným k podání návrhu je Vrchní státní zastupitelství. O samotném povolení pak rozhoduje Vrchní soud.

Využití společných vyšetřovacích týmů (čl. 20 Protokolu) je možné v mimořádně obtížných a rozsáhlých případech, nebo kdy je vyšetřování trestné činnosti vedeno policejními orgány ve více státech, a to na základě dohody příslušných justičních orgánů. Pro Českou republiku je kompetentním orgánem Nejvyšší státní zastupitelství a to jak v případě žádosti cizího státu o sestavení společného týmu, tak v případě žádosti českého státního zástupce.⁶²

Dohoda musí vymezovat personální složení týmu, jeho předmět a cíl a délku vyšetřování.

Vyšetřovací tým je povinen řídit se právním řádem státu na jehož území operuje. Organizaci vyšetřování zajišťuje vedoucí týmu, který je vždy příslušníkem státu na jehož území se vyšetřování provádí. Ostatní členové týmu zajišťují provádění úkonů vyšetřování ve státech jehož jsou příslušníky. Při své činnosti se řídí pokyny vedoucího týmu a podmínkami uvedenými v dohodě o sestavení týmu.

Členové týmu jsou též přítomni vyšetřovacím úkonům (např. výslechům, rekognici, ohledání apod.) Mohou být ovšem pověřeni se souhlasem orgánů státu na jehož území se vyšetřování provádí a orgánů svého státu i provedením úkonů na území státu kde vyšetřovací tým operuje.

Důkazy získané vyšetřovacím týmem v souladu s právním řádem je pak možno použít ve všech státech, které společný tým vytvořily. Pokud byly při vyšetřování získány důkazy, které mohou sloužit pro vyšetřování jiných trestných činů, je možné dle Protokolu tyto důkazy využít se souhlasem strany, na jejímž území byly získány. V ostatních případech lze takovéto důkazy použít pouze za účelem prevence závažného bezpečnostního rizika za předpokladu, že je okamžite zahájeno vyšetřování.

⁶² viz § 443 TRŘ

Česká právní úprava společného vyšetřovacího týmu je obsažena v § 442 a 443 TR a v podstatě se s obsahem protokolu shoduje. Má-li vyšetřovací tým působit na území ČR, pak jeho vedoucím může být pouze příslušník Policie ČR.

Příslušníci justičních orgánů druhého státu, pokud se účastní vyšetřovacích úkonů na území druhého státu mají shodné postavení jako vlastní příslušníci (v ČR mají tedy postavení veřejného činitele, se všemi právy a povinnostmi, které z toho vyplývají).

Pokud by byla na území jedné strany způsobena škoda justičními orgány druhého státu, náhradu škody poškozeným by poskytl ten stát, na jehož území škoda vznikla (dle svých vnitrostátních předpisů), nicméně druhý stát, jehož příslušníci škodu způsobili, by pak za tuto škodu odpovídal a byl by povinen ji druhé straně kompenzovat.

Protokol obsahuje též ustanovení týkající se ochrany osobních dat (čl. 22).

Pokud jsou mezi stranami poskytnuty osobní údaje, je možné je použít pouze pro účely řízení na které byly poskytnuty popř. na úzce související případy, jinak jen pokud existuje bezprostřední vážné ohrožení veřejného pořádku.

Na půdě EU jak již bylo výše naznačeno byla dne 29.5.2000 na základě článku 34 Smlouvy o EU přijata **Úmluva o vzájemné spolupráci v trestních věcech mezi členskými státy EU** (dále jen „Úmluva EU“), která vstoupila v platnost dne 23.8.2005.⁶³

Její cílem bylo prohloubit a urychlit postupy při spolupráci v trestních věcech mezi členskými státy EU bez ohledu na téměř paralelní vývoj v této oblasti na půdě Rady Evropy. Úmluva EU explicitně navazuje na Úmluvu Rady Evropy z roku 1959 a její I. Dodatkový protokol a též na Schengenskou prováděcí úmluvu z r. 1990.

Stejně jako výše uvedený II. Dodatkový protokol zavádí Úmluva EU přímý kontakt mezi justičními orgány, na rozdíl od Protokolu by tento měl být pravidlem. Využití centrálních orgánů přichází v úvahu pouze ve stanovených případech (např. dožádání dočasného předání osoby jejíž svoboda je omezena apod.). Navíc umožňuje dožadujícímu státu stanovit lhůtu, do kdy je třeba dožádaný úkon provést (viz. čl.4 odst.2). Dožádaný stát je povinen zdůvodnit případné zdržení.

Stejně jako II. Dodatkový protokol zavádí možnost zasílání žádostí prostřednictvím pošty, Interpolu (navíc rovněž prostřednictvím orgánů vytvořených v rámci EU – tedy zejména EUROJUST viz kap. 6.2), poskytování spontánních informací, apod. Ohledně specifických forem dožádání nabízí de facto **podobný výčet** – výslech prostřednictvím videokonference, kontrolované zásilky, skryté vyšetřování nebo společné vyšetřovací týmy.

⁶³ viz internetové stránky EU: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33108.htm>

Oproti II. Dodatkovému protokolu obsahuje možnost odposlechu telefonického hovoru. Takováto žádost je posuzována dle vnitrostátního práva státu na jehož území má kodposlechu dojít. Samotný odposlech je možné provést ve třech variantách. Za prvé přepojením odposlechu dožadující straně, nebo poskytnutím nahrávky zaznamenaného odposlechu, nebo odposlech prostřednictvím satelitní komunikace a to bez nutné součinnosti druhé strany. V tomto případě je nutné pouze oznámení zahájení odposlechu.

V současnosti zavazuje 25 členských států EU, přičemž pro Velkou Británii a Irsko platí speciální ustanovení ohledně mechanismu zasílání žádostí. Na tuto Úmluvu EU navazuje ještě Dodatkový protokol z r. 2001 který se týká poskytování informací o bankovních transakcích. Tento protokol zatím nevstoupil v platnost. Umožňuje sdělování informací o existenci i pohybech na účtu v případech, kdy se jedná o podezření, nebo stíhání závažného trestného činu, přičemž poskytnutí informace nelze odmítnout s poukazem na ochranu bankovního tajemství.

Při hodnocení výše uvedených úprav si nelze nevšimnout téměř shodné úpravy, které bylo dosaženo jak na půdě Rady Evropy, tak v rámci EU. Je přirozené, že v rámci spolupráce mezi členskými státy EU a ČR bude postupováno dle Úmluvy EU, takže prozatím nízký počet ratifikací II. Dodatkového protokolu významnými státy EU nemusí být znepokojující. Význam II. Dodatkového protokolu bude narůstat zejména při spolupráci s ČR s ostatními státy RE, které nejsou členskými státy EU.

Je zřejmé, že proces justiční spolupráce na základě mezinárodních smluv, ač veden jednoznačným úsilím o urychlení řízení, je přesto poměrně zdlouhavou cestou. Oproti tomu se spolupráce v EU jeví jako účinnější a pružnější platforma k prohlubování justiční spolupráce.

5.2 Předávání a převzetí trestního řízení

Účelem tohoto institutu je předání řízení proti pachateli jeho domovskému státu, ačkoli řízení bylo zahájeno v cizím státě. V praxi jde nejčastěji o případy, kdy pachatel – cizinec spáchá trestný čin na území jednoho státu, ale vrátí se do státu jehož je občanem. Vzhledem k tomu, že státy zpravidla nevydávají vlastní občany k trestnímu stíhání do ciziny (na rozdíl od institutu *předání* vlastních občanů na základě *evropského zatýkacího rozkazu* mezi členskými státy EU – viz výše) je tento institut významnou možností jak zabránit, aby tyto TČ zůstaly bez potrestání.

Pokud pachatel spadá pod jurisdikci domovského státu na základě aktivní personalit (viz výše str.4) a zároveň pod jurisdikci státu na jehož území byl TČ spáchán (dle principu teritoriality), je možné uplatnit institut předání trestního řízení. Stát na jehož

území byl TČ spáchán pak předá pachatele domovskému státu, který pak proti němu zahájí trestní stíhání.

Ve státě kam je řízení předáno je možné použít důkazy, které již byly provedeny v zahraničí, samotné trestní řízení však domovský stát zahájí dle vnitrostátního práva.

V případě předání trestního řízení do zahraničí hraje významnou úlohu zásada **ne bis in idem**, která má zaručit, aby se ve státě, z něhož bylo řízení předáno, již nepokračovalo řízení o stejném trestném činu téhož pachatele. Jeden ze zúčastněných států se tedy musí vzdát své jurisdikce.

Česká právní úprava je uvedena v VI. oddílu hlavy XXV. trestního řádu (§ 447 – § 448). Ustanovení týkající se převzetí nebo předání do ciziny jsou pak obsažena též v řadě mezinárodních speciálních smluv, popř. smluv o vydávání, nebo vzájemné pomoci. (viz výše – např. Evropská Úmluva o předávání trestního řízení z roku 1972, a čl 21 Evropské Úmluvy o vzájemné spolupráci trestních věcech).⁶³

O návrhu justičního orgánu cizího státu o **převzetí trestní věci z ciziny** rozhoduje Nejvyšší státní zastupitelství, pokud není v příslušné mezinárodní smlouvě umožněn přímý styk justičních orgánů. Základní podmínkou je, aby se na TČ vztahovala působnost trestního zákona a aby čin byl oboustranně trestný.⁶⁵

Případy převzetí trestní věci z ciziny přicházejí v úvahu zejména tehdy, pokud pachatelem je občan ČR a TČ byl spáchán v cizině.⁶⁶

Je-li rozhodnuto o převzetí řízení z cizího státu, neznamená toto automatické pokračování v řízení ve stavu v jakém bylo předáno. Nejprve je nutno rozhodnout dle § 160 TR o zahájení trestního stíhání podle českého právního řádu a případně podat obžalobu dle § 176.⁶⁷

V § 447 odst. 3 je uvedeno, že procesní úkony učiněné v cizině lze v ČR použít, pokud jejich využití nebude znamenat vyšší důkazní hodnotu, kterou by měly v dožadujícím státě. Tedy aby osoba proti níž se řízení vede, nebyla poškozena převzetím řízení do ČR.

O **předání trestní věci do ciziny** zpravidla žádá stát, který chce řízení předat (ať již důvodu nepřítomnosti pachatele, osobních důvodů pachatele, procesně-ekonomických apod.). Předání pachatele není povinností. K předání může dojít v kterémkoli stadiu trestního řízení, ačkoli v praxi je to nejčastěji v přípravném řízení.⁶⁸

⁶³ ČR Evropskou Úmluvu o předávání trestního řízení ratifikovala s účinností od 1.1.1993

⁶⁵ viz Fenyk, Kloučková – str. 397 n.

⁶⁶ Pokud by např. občan ČR spáchal TČ na území ČR, a v cizině by se jen skrýval, byla by uplatněna žádost o extradici, nebo předání dle EZR.

⁶⁷ viz Fenyk, Kloučková – str. 402

⁶⁸ viz výše. – str. 378

Dle § 448 TR pak v případech, kdy je TČ spáchán cizincem na území republiky nebo cizincem v cizině, rozhoduje v přípravném řízení NSZ. V řízení před soudem Ministerstvo spravedlnosti, pokud není mezinárodní smlouvou umožněn přímý kontakt. Nicméně je třeba dodat, že rozhodnutí, zda řízení v konkrétní věci je možné a vhodné předat činí nejprve v přípravném řízení státní zástupce, který nad ním vykonává dozor, nebo příslušný soudce v řízení před soudem.⁶⁵

Ten řízení (dle § 173 písm. d resp. § 188 odst. 1 písm. d) přeruší, a buď předá NSZ resp. Ministerstvu spravedlnosti k přezkoumání, zda jsou splněny podmínky pro předání, nebo řízení předá, pokud je umožněn přímý kontakt mezi justičními orgány. Podle zásady ne bis in idem je pak, pokud je trestní řízení předáno do ciziny, zakázáno v řízení o identickém TČ pokračovat na území ČR s výjimkou případů, kdy by druhou stranou bylo oznámeno, že v řízení pokračovat nebude, nebo jej vůbec nezahájí.

5.3 Uznávání a výkon cizozemských rozhodnutí

Princip uznání rozhodnutí cizozemského soudu spočívá v tom, že vykonávající stát autorizuje výkon cizozemského rozsudku na svém území. Uznání a výkon rozhodnutí se použije pro oboustranně trestné činy, tedy zejména v případech předání osob odsouzených v zahraničí do státu jehož jsou občany.

ČR tímto propůjčuje cizozemskému rozsudku stejnou právní sílu jako by šlo o rozsudek českého soudu. Protože se de facto jedná o propůjčení státní suverenity, děje se tak zpravidla na základě mezinárodní smlouvy, i když TR nevyklučuje uznání cizozemského rozhodnutí, je-li druhým státem poskytnuta záruka vzájemnosti (§ 450 odst. 2).

Významnou mnohostrannou mezinárodní smlouvou je na úrovni Rady Evropy Úmluva o předávání odsouzených osob z roku 1983 (č. 553/1992 Sb.) spolu s Dodatkovým protokolem z r. 1997 (č. 26/2003 Sb. m.s.). Úmluva v čl. 3 stanoví podmínky, za kterých může dojít k předání občana k výkonu trestu do domovského (vykonávajícího) státu. Předávaná osoba musí být občanem vykonávajícího státu, čin je oboustranně trestný, odsouzený s výkonem trestu souhlasí, rozhodnutí musí být konečné a délka výkonu trestu odnětí svobody (i zbývajcí) přesahuje 6 měsíců a v neposlední řadě musí s předáním souhlasit obě smluvní strany. V předávajícím státě pak dojde k přerušení výkonu trestu, vykonávající stát buď pokračuje ve výkonu uloženého trestu, nebo trest přemění dle vnitrostátního práva (samozřejmě se započtením doby omezení osobní svobody). Dodatkový protokol pak umožňuje

⁶⁵ viz. P. Šámal a kol.: Komentář TR, nakl. C.H.Beck, 2005, str. 2700, rovněž Fenyk, Kloučková - str. 387,

předání odsouzených osob i bez jejich souhlasu, pokud uprchly do států, které jsou stranou tohoto Protokolu, nebo pokud bylo rozhodnuto o vyhoštění odsouzeného.

Samotné řízení v České republice se skládá ze tří stadií. Nejprve je nutno cizozemský rozsudek v soudním řízení uznat, poté je možné prostřednictvím ministerstva spravedlnosti dotčených států uzavřít dohodu o převzetí odsouzeného a následně je v dalším soudním řízení rozhodnuto o výkonu uznaného rozsudku.

Podmínky pro **uznání cizozemského rozhodnutí** v České republice jsou uvedeny v § 450 TR a to kumulativně.⁶⁶

Při rozhodování o uznání rozhodnutí přijímajícím státu nepřísluší zasahovat do výroku o vině, zpravidla pouze dochází k přeměně trestu, a to tak, že soud aniž by změnil jeho druh uloží trest ve výši dle českého práva, jako by o něm sám rozhodoval. Výši trestu uloženou cizozemským rozhodnutím soud v ČR nesmí překročit, může ovšem pokud je tak stanoveno v mezinárodní smlouvě, uložit trest ve vyšší výměře, než jakou by dovoľoval český právní řád.⁶⁷

K přeměně trestu nemusí dojít, pokud výše i druh trestu odpovídají trestu, jež by bylo možné uložit podle českého právního řádu. Potom soud rozhodne, že ve výkonu trestu se bude pokračovat.

Je-li cizozemský rozsudek pravomocně uznán, provede se dle zákona č. 269/1994 o Rejstříku trestů, záznam o odsouzení.

V řízení o uznání cizozemského rozhodnutí (§ 452) rozhoduje krajský soud (příslušnost se řídí místem trvalého pobytu obviněného) ve veřejném zasedání rozsudkem. Návrh předkládá Ministerstvo spravedlnosti na základě žádosti cizího státu. Odsouzený má v řízení vždy právo na obhájce. Pokud je odsouzený na území ČR, může soud rozhodnout o vazbě, přičemž vazebními důvody dle § 67 není soud vázán.

Pokud bylo cizozemské rozhodnutí uznáno, může pak Ministerstvo požádat o předání odsouzeného.⁶⁸

Souhlasí-li druhá strana s předáním, je nutno zajistit výkon trestu v ČR.

⁶⁶ tedy: pokud tak stanoví mezinárodní smlouva, nebo je poskytnuta záruka vzájemnosti, rozhodnutí bylo vydáno v řízení, jež splňovalo zásady práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně základních práv a svobod, nejednalo se o politický ani vojenský TČ, výkon trestu není dle práva ČR promlčen, osoba nebyla ani odsouzena ani nebyl uznán rozsudek cizího státu pro tentýž čin a dále pokud není porušena zásada ochrany zájmů státu dle § 377 TR.

⁶⁷ viz. výše uvedený případ nedávno zesnulého (únor 2006) Radka Hanikovicse a Emila Novotného, kteří byli do ČR předáni dle Dohody mezi ČR a Thajskem o předávání pachatelů a o spolupráci při výkonu trestních rozsudků z 26.4.2000 – 107/2002 Sb.m.s.

⁶⁸ Ministerstvo nemusí ovšem požádat o předání automaticky, resp. nemusí s předáním vyslovit souhlas, záleží na tom, zda jsou skutečně splněny podmínky v § 450 odst. 1 (viz výše). Viz. P. Šámal a kol.: Komentář TR, nakl. C.H.Beck, 2005, str. 2720

Rozsudek cizího státu nelze na území ČR vykonat automaticky, pouze na základě rozhodnutí příslušného českého soudu (tzv. **exequatur**). Soud (v tomto případě se příslušnost řídí obecnými ustanoveními § 16-18 TŘ) dle § 455 rozhodne ve veřejném zasedání rozsudkem o výkonu trestu cizozemského rozsudku. Předávané osobě se započte doba strávená ve výkonu trestu v předávajícím státě a rovněž délka předávací vazby.

Pokud by došlo v předávajícím státě např. k udělení amnestie, milosti, užití mimořádných opravných prostředků vedoucích k nevykonatelnosti, nebo ke zmírnění trestu, je český soud povinen upustit od výkonu trestu nebo jeho části, jakmile se o tom dozví (455 odst. 7).

V případě, že je soudem ČR odsouzena osoba, která zde má vykonat trest a nenachází se na českém území, je možno postupovat dvojím způsobem.

Zprv je možno žádat o vydání (extradici) nebo o předání dle evropského zatýkacího rozkazu (viz výše).

Druhou možností, v případě že osoba nebude vydána (předána) a odsouzený se nachází na jejím území, je **předání výkonu rozsudku ČR do ciziny (§ 457 TŘ)**. V tomto případě se postupuje dle příslušné mezinárodní smlouvy mezi ČR a dotčeným státem, popř. i na bezesmluvním základě dle podmínek státu na jehož území se osoba nachází. Soud který je příslušný k výkonu rozsudku pak prostřednictvím Ministerstva spravedlnosti požádá příslušný orgán cizího státu o zajištění výkonu rozsudku.

Dosud nebyla zmíněna možnost uznávání a výkonu cizozemských rozhodnutí týkající se **podmíněných trestů odnětí svobody**.

Z mezinárodních smluv se prozatím na podmíněné tresty vztahuje **Evropská Úmluva o dohledu nad podmíněně odsouzenými a podmíněně propuštěnými z r. 1964** (pro ČR účinná od 11. 7. 2002).

Ustanovení **§ 458-460 TŘ** představují prováděcí ustanovení k této Úmluvě. Bez smluvního základu nelze v tomto případě žádosti cizího státu vyhovět.

Soud ČR, v jehož územním obvodu se odsouzený zdržuje, může rozhodnout o uznání cizozemského rozhodnutí, pokud se týká pouze dohledu a kontroly odsouzeného. Na základě výhrady učiněné ČR při ratifikaci Úmluvy nelze zajistit výkon trestu ani jeho zbytku pokud by odsouzený stanovené podmínky nedodržel.⁶⁹ Soud který rozsudek s podmíněným trestem uznal, je zároveň příslušný k zajištění dohledu a kontroly nad odsouzeným.

⁶⁹ viz [www stránky Rady Evropy: http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=051&CM=2&DF=2/21/2007&CL=ENG&VL=1](http://www.stranky Rady Evropy: http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=051&CM=2&DF=2/21/2007&CL=ENG&VL=1)

ČR dle Úmluvy může požádat jiný smluvní stát o převzetí dohledu nad podmíněně odsouzeným nebo podmíněně propuštěným, který má na jeho území trvalý pobyt (v důsledku výše uvedené výjimky je možné žádat pouze o dohled a kontrolu).

Žádost o převzetí dohledu zprostředkovává Ministerstvo spravedlnosti, není-li v mezinárodní smlouvě stanoveno jinak.

Soud, jenž rozhodl o uložení podmíněného trestu nebo o podmíněném propuštění je však nadále příslušný k rozhodování (dle § 58 –64 TZ) o tom, zda se odsouzený osvědčil, nebo zda se trest vykoná.

Stejně jako v případě předávání trestního řízení, hraje i při uznávání cizozemských rozsudků významnou roli princip **ne bis in idem**. V tomto případě v podobě věci pravomocně rozhodnuté (res iudicata) nebo v podobě překážky věci zahájené (litispendence). Český právní řád toto řeší v § 11 TŘ tak, že vylučuje zahájení trestního stíhání v případech, kdy tak stanoví mezinárodní smlouva (§ 11 odst. 1 písm. j) nebo pokud se jedná o rozhodnutí soudů nebo justičních orgánů jiného členského státu EU (§ 11 odst. 4). V praxi ovšem může dojít k situaci, kdy nebude s druhým státem uzavřena mezinárodní smlouva a ani nepůjde o členský stát EU. Potom by bylo možné zahájit trestní stíhání nezávisle na probíhajícím řízení, nebo existenci cizího rozsudku v téže věci v cizím státě.⁶⁹

5.4 Průvoz pro účely řízení nebo výkonu trestu v cizině

Smyslem tohoto institutu je umožnění transportu osoby z jednoho státu do druhého přes území České republiky. Osoba, která je vydávána na základě extradice, předávána k provedení procesního úkonu na základě dožádání, nebo předávána k výkonu trestu na základě uznaného rozsudku cizozemského státu nesmí obecně vstoupit na území České republiky bez jejího svolení.

V české právní úpravě je třeba rozlišovat zda se jedná o průvoz do třetího (třetích) států, nebo zda se jedná o průvoz za účelem předání na základě eurozatykače mezi členskými státy EU. Toto rozlišení má i významný dopad na otázku týkající se povolení průvozu českých státních občanů.

V prvním případě je třeba postupovat dle § 423.

Pokud Ministerstvo spravedlnosti obdrží žádost cizího státu o průvoz osoby, rozhoduje o povolení průvozu Nejvyšší soud. Právní úprava průvozu je obdobná extradici, proto se dle § 423 přiměřeně užití ustanovení § 383 – 402 TŘ. V úvahu

⁶⁹ nicméně i v tomto případě zde existuje možnost pro STZ řízení zastavit dle § 172 odst. 2 písm. b) TŘ, je-li toto rozhodnutí postačující. Rovněž v řízení před soudem je možno v takovémto případě řízení zastavit – viz § 188 odst. 2, nebo 223 odst. 2 TŘ

přichází zejména ustanovení o zadržení (§ 397) a vydávací vazbě (§ 397). Jinak se postupuje dle příslušné mezinárodní smlouvy (§ 375 odst. 1).

Jedná-li se o přelet přes území ČR bez plánovaného mezipřistání, není povolení k průvozu třeba. Pokud dojde k neplánovanému mezipřistání, je možno převáženou osobu vzít na návrh Nejvyššího státního zastupitelství do vazby až na 96 hodin. O vazbě rozhoduje Nejvyšší soud.

Pokud se v žádosti předpokládá zpětný průvoz, je tento v případě povolení průvozu automaticky povolen.

K provedení samotného převozu jsou příslušné orgány Policie ČR.

Postupuje-li se **na základě eurozatykače**, platí úprava obsažená v § 422.

O povolení rozhoduje rovněž Nejvyšší soud. Ohledně přeletu a případné vazby platí výše uvedená úprava. Ovšem pokud je žádán průvoz občana ČR za účelem výkonu trestu, není možné žádosti vyhovět. Rovněž pokud by se jednalo o průvoz občana ČR za účelem trestního stíhání, bylo by možno vyhovět pouze za podmínky, že bude poskytnuta druhým státem záruka, že v případě odsouzení českého občana a jeho nesouhlasu s výkonem trestu v cizině bude český občan předán do ČR (viz § 422 odst. 5 ve spojení s § 411 odst. 7).

Vzhledem k výše uvedenému a s přihlédnutím ke skutečnosti, že ustanovení TR neobsahuje možnost předání občana ČR do zahraničí (není-li mezinárodní smlouvou stanoveno jinak), lze dle mého názoru uzavřít, že ani pro účely průvozu občana ČR do třetího státu by nebylo možné vydat souhlas.

VI. Policejní a justiční spolupráce v EU

6.1. Třetí pilíř Smlouvy o Evropské unii

Tímto označením se rozumí ustanovení hlavy VI. (čl. 29 – 42) Smlouvy o Evropské Unii, ve znění provedeném Amsterodamskou a Niceskou smlouvou (viz kap. 2.2.3 Prameny práva EU). Smyslem výše uvedených ustanovení je zavedení prostoru svobody, bezpečnosti a práva se zajištěním vysoké úrovně ochrany občanům EU. Tomuto poměrně široce vymezenému cíli mají podle čl. 29 SEU napomáhat **společné postupy (common action)** členských států v oblasti policejní a justiční spolupráce v trestních věcech a předcházení a potírání rasismu a xenofobie.

Metodami k dosažení tohoto cíle je tzv. **užší spolupráce** zejména **policejních orgánů** dle čl. 30 a 32 SEU a rovněž **užší spolupráce soudních (justičních) orgánů** a v nezbytných případech též **sblížením předpisů trestního práva**.

Smlouva o EU zavádí k podpoře užší spolupráce nové instituce – Evropský policejní úřad (**EUROPOL**), Evropskou jednotku pro soudní spolupráci (**EUROJUST**) a **Evropskou justiční síť** (EJN- European Justice Network).

Společné postupy v oblasti policejní spolupráce zahrnují dle čl. 30

- operativní spolupráci policejních (jiných donucovacích) orgánů
- shromažďování, analýzu a výměnu informací zejména prostřednictvím EUROPOLU
- výměny styčných důstojníků, společné vzdělávání
- vyhodnocování kriminalistických metod při odhalování závažné organizované trestné činnosti

Nejdůležitější roli v oblasti policejní spolupráce přisuzuje SEU **EUROPOLu**, jehož úkolem je i koordinace vyšetřování a organizace vyšetřovacích akcí včetně využití společných vyšetřovacích týmů a podpora spolupráce v boji s organizovaným zločinem.

V **oblasti soudní spolupráce zahrnuje společný postup** dle čl. 31 zejména:

- urychlování spolupráce ministerstev a justičních orgánů v trestním řízení a výkonu rozhodnutí
- usnadňování vydávání
- předcházení kompetenčních konfliktů
- zavedení minimálních znaků skutkových podstat TČ a trestů v oblasti organizovaného zločinu, terorismu a obchodu s drogami

Role **EUROJUSTu** obecně spočívá především v koordinaci spolupráce mezi OČTŘ jednotlivých členských států, pomoci při vyšetřování závažné přeshraniční (zejména organizované) kriminality a podpora spolupráce mezi EUROJUSTem a EJN při dožádání a žádostech o předání.

Z výše uvedeného nastínění je zřejmé, že celá řada výše uvedených společných postupů již našla konkrétní naplnění v podobě rámcových rozhodnutí a úmluv a byla zmíněna na jiných místech této diplomové práce (viz. kapitola Prameny, EZR, Dožádání atd.), proto v následující části bude věnována pozornost zejména nově uvedeným institucím.

6.2 EUROPOL

Evropský policejní úřad (za účelem naplnění Maastrichtské smlouvy – viz výše) byl založen Úmluvou o EUROPOLU z roku 1995, jež byla ratifikována v r. 1998. Plně

fungovat začal od 1. června 1999. V současnosti sdružuje všech 27 členských států EU. Jeho sídlem je nizozemský Haag.

Historickým předchůdcem Europolu byla speciální skupina pro spolupráci vysokých důstojníků ministerstev vnitra - tzv. TREVI⁷⁰ (fungující mezi lety 1975-1993). Trevi stála mimo rámec Evropských společenství, jejím cílem byla výměna informací policejních složek zúčastněných států za účelem potírání mezinárodního terorismu, radikalismu a násilí.

Od ledna 1994 začal Europol omezeně fungovat jako Evropská protidrogová jednotka (EDU – European Drug Unit)

V současné podobě je hlavní náplní EUROPOLu shromažďování, poskytování a výměna kriminalisticky relevantních informací pro účely operativní spolupráce policie a ostatních bezpečnostních složek členských států v boji proti organizované trestné činnosti, terorismu a nedovolenému obchodu s drogami.

Europol nemá žádné přímé výkonné pravomoce, nemůže provádět vyšetřování v jednotlivých členských státech, ani provádět jiné procesní úkony. Jeho úloha spočívá zejména v „servisní“ podpoře policejních orgánů členských států. Tuto podporu zajišťuje prostřednictvím výměny informací, expertních analýz, sdílením tréninkových metod nebo asistencí při sestavování společných vyšetřovacích týmů.

Policejní orgány členských států s EUROPOLEM komunikují prostřednictvím **tzv. národních jednotek Europolu** (Europol National Units). Národní jednotky přijímají dotazy od policejních orgánů domovského státu v mateřském jazyce, a prostřednictvím sítě Europolu potřebnou informaci vyhledají a následně výsledek sdělí příslušnému orgánu. Národní jednotka rovněž poskytuje součinnost EUROPOLu při zpracování dotazů, analýz a konzultací, které spadají do jeho vlastní kompetence.

Národní jednotky jsou zřizovány podle vnitrostátního práva členského státu a na jeho náklady.

Každá národní jednotka vysílá do sídla EUROPOLu **styčné důstojníky** (EOL – Europol Liaison Officers), kteří zprostředkovávají kontakt mezi Národní jednotkou a centrálním úřadem. Styční důstojníci při výkonu svých pravomocí podléhají právnímu řádu vysílajícího státu. Mají však k výkonu své činnosti přiznány funkční výsady a imunity.

⁷⁰ název byl složen z francouzských slov: Terrorisme/Radicalisme/Extrémisme/Violence Internationale vyjadřujících náplň spolupráce této organizace. Za podnět k jejímu sestavení je považována sílicí hrozba terorismu v 70. letech, zejména útok na Olympijských hrách v Mnichově v r. 1972 – zdroj: www.wikipedia.int

Spolupráce se odehrává na třech úrovních. Základní platformou spolupráce je zajišťování technické spolupráce a výcviku. Další stupněm je strategická spolupráce spočívající ve vyhodnocování trendů v organizovaném zločinu a metod účinného boje s ním. Nejvyšším stupněm spolupráce je sdělování konkrétních osobních údajů (samozřejmě se zaručením standardu ochrany osobních údajů v EU).

EUROPOL poskytuje asistenci policejním složkám zejména v boji proti těmto druhům trestné činnosti:

- nedovolený obchod s drogami
- nedovolená migrace
- padělání peněz a jiných platebních prostředků
- terorismus
- obchodování s lidmi (včetně dětské pornografie)
- nedovolený obchod s motorovými vozidly
- legalizace výnosů z trestné činnosti

Navíc zajišťuje podporu v boji s násilnou, počítačovou a finanční kriminalitou, pokud vykazuje znaky zločinecké organizace a týká se území alespoň dvou členských států.

Protokolem k čl. 2 Úmluvy o Europolu s účinností od roku 2002 byl seznam TČ spadajících do kompetence Europolu rozšířen konkrétně o:

- TČ proti životu, zdraví a svobodě jednotlivce – vražda, těžké ublížení na zdraví, únos, braní rukojmí, rasismus, ...
- TČ proti majetku: - organizovaná loupež, nedovolený obchod s kulturními předměty, podvod, vydírání, korupce
- TČ proti životnímu prostředí a nedovolený obchod s chráněnými druhy, nedovolený obchod se zbraněmi, výbušninami atd.

EUROPOL je rovněž odpovědný za provozování **informačního systému (TECS)**. umožňující shromažďování, editaci a analýzu dat a zároveň odpovídá za ochranu osobních údajů. Při zpracovávání operativních údajů využívá EUROPOL utajení. Každý členský stát odpovídá za dohled nad ochranou osobních údajů zpracovávaných národní jednotkou EUROPOLu (v ČR je to Úřad na ochranu osobních údajů).⁷¹

Organizační strukturu EUROPOLu tvoří ředitel, dále správní rada (Management board), finanční výbor a finanční kontrolor. Rozpočet se financuje z příspěvků

⁷¹ viz B. Pikna: Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu, nakl. Linde 2004, str. 240

členských států dle poměru jejich HDP k celkovému výsledku HDP členských států za předchozí rok.⁷³

V současné době zajišťuje činnosti EUROPOLu cca 590 zaměstnanců, z toho cca 90 z nich tvoří styční důstojníci vysílání z členských států, mezi nimiž jsou kromě příslušníků policie i experti z celních, finančních, a imigračních orgánů členských států.

Z hlediska rozvoje mezinárodní policejní spolupráce s třetími zeměmi a mezinárodními organizacemi je důležitá skutečnost, že Europol má mezinárodněprávní subjektivitu a díky tomu mohly být uzavřeny další dohody o spolupráci.⁷² Z pohledu prohlubování spolupráce v rámci EU má největší význam Dohoda mezi Europelem a Eurojustem z roku 2004.

6.3 EUROJUST

O zřízení Evropské jednotky pro soudní spolupráci bylo rozhodnuto na zasedání Evropské Rady v Tampere v roce 1999. Smlouvou z Nice byl doplněn čl. 31 Smlouvy o EU týkající se EUROJUSTu. V prosinci roku 2000 byl ustaven jeho předchůdce tzv. Pro-Eurojust, který zahájil činnost v březnu roku 2001.

Samotný EUROJUST vznikl Rozhodnutím Rady z 28. února 2002 jako samostatný orgán Evropské Unie s vlastní právní subjektivitou⁷⁴ s cílem zefektivnit vyšetřování a stíhání přeshraničních trestných činů a organizovaného zločinu. Sídlem je stejně jako v případě EUROPOLu nizozemský Haag.

Organizační strukturu tvoří národní členové, národní korespondenti, kolegium, sekretariát, úředník pro ochranu osobních údajů a společný dohlížecí orgán.

Povinností každého členského státu je jmenovat **národního člena** (national member) Eurojustu z řad (vyšetřujících) soudců, státních zástupců, případně policie, který má podle vnitrostátního práva příslušného státu pravomoc vést vyšetřování a trestní stíhání. V případě ČR je to státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství.⁷⁵

⁷³ podle údajů Europolu činil rozpočet na r. 2006 63,4 milionu EUR viz:

<http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=facts>

⁷² Europol uzavřel řadu dohod i se státy mimo rámec Evropy (např. USA, Kanada, Kolumbie atd.) a rovněž s Interpolem, Mezinárodní celní organizací atd.

⁷⁴ v literatuře je možno nalézt pochybnosti o právní subjektivitě EUROJUSTu, protože na rozdíl od EUROPOLu (jenž byl založen na základě mezivládní úmluvy členských států), byl EUROJUST založen na základě jednostranného rozhodnutí Rady EU ve třetím pilíři, tedy v oblasti kde EU nemá právní subjektivitu a kde subjektivitu mají pouze členské státy. viz. B. Píkna, str. 270 a rovněž Fenyk, Kloučková str. 341

⁷⁵ http://www.eurojust.europa.eu/coll_nm.htm

Všech 27 národních členů tvoří **kolegium** (College of Eurojust). K národnímu členovi může členský stát jmenovat též asistenty nebo vyslance, kteří zajišťují kontakt s justičními orgány v domácím státě.

Úkolem EUROJUSTu je především **podporovat koordinaci** vyšetřování mezi příslušnými OČTŘ členských států a usnadňování vzájemné pomoci v trestních věcech včetně předávání. Stejně jako EUROPOL není ani EUROJUST vybaven přímou pravomocí k provádění úkonů v trestním řízení v členských státech. Spolupráce probíhá v případě, že jde o spolupráci mezi dvěma a více členskými státy, o ochranu finančních zájmů ES, o spolupráci Komise (OLAF) a členského státu nebo o členský stát a třetí stát, je-li schválena Radou příslušná dohoda.⁷⁶
Kompetence EUROJUSTu ohledně výčtu TČ jsou shodné s těmi, které spadají do kompetence EUROPOLu.

EUROJUST jedná buďto prostřednictvím národních členů, nebo v nejzávažnějších případech prostřednictvím Kolegia (College). To je zejména v případě trestných činů jejichž rozsah se týká celé EU, nebo pokud o to národní člen Kolegium požádá. Kolegium je rovněž odpovědné za řízení a chod celého úřadu.

EUROJUST může požádat členské státy aby v konkrétní věci zahájily vyšetřování nebo trestní stíhání nebo sestavily společný vyšetřovací tým. EUROJUST rovněž zajišťuje předávání informací týkající se vyšetřování, zajišťuje pomoc při interpretaci norem trestního práva členských států, usnadňuje spolupráci při dožádání. Má zároveň zajistit, aby příslušné orgány členských států se navzájem informovaly.

Každý členský stát může navíc jmenovat jednoho nebo více **národních korespondentů**, kteří v členském státě slouží jako kontaktní místa pro Evropskou justiční síť. Prioritním úkolem pro členské státy má být zejména jmenování národního korespondenta pro oblast terorismu.

Rozhodnutí Rady o založení EUROJUSTu rovněž počítá s úzkou spoluprací s EUROPOLem a s Evropskou justiční sítí (EJN)⁷⁷.

6.4 Evropská justiční síť

Evropská justiční síť (EJN - European Justice Network) byla vytvořena za účelem usnadnění spolupráce justičních orgánů členských států. Její podstata spočívá ve

⁷⁶ viz: úvodní ustanovení Rozhodnutí Rady z 28. 2. 2002, obdobně viz B. Pikna, str. 272

⁷⁷ viz. článek 26 Rozhodnutí Rady o vytvoření jednotky EUROJUSTu

vytvoření **sítě kontaktních míst** soudů a státních zastupitelství, které si poskytují vzájemnou pomoc a pravidelně se setkávají. Sekretariát Evropské justiční sítě je umístěn v Haagu v sídle EUROJUSTu.

Projekt Evropské justiční sítě předcházel založení EUROJUSTu, byl vytvořen v roce 1998 na základě Společné akce 98/428 Rady EU za účelem naplnění Akčního plánu boje proti organizovanému zločinu z roku 1997.

Po vytvoření EUROJUSTu bylo rozhodnuto o navázání úzké spolupráce, kdy EUROJUST využívá při plnění svých úkolů (viz výše) i síť kontaktních míst Evropské justiční sítě. EUROJUST a EJM tedy jedná na stejné úrovni v rámci soudní spolupráce, jejich funkce se vzájemně doplňují.⁷⁸

EJM zajišťuje pomoc při jakýchkoli žádostech členských států o justiční spolupráci v trestních věcech, poskytuje praktické informace o právních řádech členských států, usiluje o urychlení vyřizování žádostí a řešení komplikací při dožádáních. Pro komunikaci využívá vlastní telekomunikační síť.

Kontaktní místa určená členskými státy byla zřízena u ústředních orgánů případně u dalších justičních orgánů (soudů a státních zastupitelství). Tato místa slouží jako aktivní prostředníci při justiční spolupráci poskytující informace a neformální kontakty. V České republice je kontaktním místem mezinárodní odbor Nejvyššího státního zastupitelství v Brně.

Systém kontaktních míst není tedy novou soustavou justičních orgánů. Zástupci kontaktních míst se pravidelně 3 x ročně setkávají v sídle sekretariátu EJM za účelem vyhodnocování spolupráce, zefektivnění činnosti a výměně poznatků o rozdílech v právních řádech členských států.

6.5 Schengen

Termín Schengen označuje systém původně mezivládního systému spolupráce evropských států za účelem **odstraňování kontrol na společných vnitřních hranicích**. Základem byla tzv. **Schengenská dohoda o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích** z roku 1985 uzavřená mezi SRN, Francií a státy Beneluxu. Na ní navazovala tzv. **Schengenská prováděcí úmluva** z června r. 1990, (vstoupila v platnost 26. 3. 1995), která stanovila potřebné podmínky a garance pro její účinné fungování. Od počátku bylo zřejmé, že zrušení vnitřních hraničních kontrol

⁷⁸ EJM tvoří speciální autonomní jednotku v rámci EUROJUSTu, článek 26 Rozhodnutí o EUROJUSTu počítá s aktivní spoluprací kontaktních míst EJM s národními členy a národními korespondenty EUROJUSTu.

za účelem zajištění skutečně volného pohybu osob bude mít dopady i na přeshraniční kriminalitu a bezpečnost. Proto Schengenská prováděcí úmluva upravuje i společné postupy na úseku vízové politiky, policejní a justiční spolupráce a zavádí Schengenský informační systém (SIS) umožňující výměnu informací o hledaných a nežádoucích osobách.

Ačkoli Schengenské úmluvy byly původně uzavřeny mimo rámec Evropských společenství, po vstupu Amsterodamské smlouvy v platnost byl Schengenský systém a jeho acquis začleněn do právního rámce Evropské unie. Politiky týkající se azylu, víz, kontroly osob, přepravy a pohybu zboží byly převedeny („komunitarizovány“) do I. pilíře EU v rámci nové hlavy IV. SES. Zbývající ustanovení týkající se policejní a justiční spolupráce a Schengenského informačního systému jsou začleněny do III. pilíře EU v rámci policejní a justiční spolupráce v trestních věcech.

V současné době je členem Schengenského prostoru, na jejichž území byla ustanovení Schengenského prostoru plně implementována, 13 (původních) členských států EU spolu s dvěma nečlenskými státy – Islandem a Norskem. Velká Británie a Irsko ratifikovaly Schengenskou prováděcí úmluvu pouze částečně – zavázaly se k policejní a justiční spolupráci, ovšem ponechaly si kontroly na vnitřních hranicích.

Deset nových členských států EU, které vstupovaly do EU k 1.5.2004 (a rovněž Bulharsko a Rumunsko k 1.7.2007) Schengenskou prováděcí úmluvu ke dni vstupu do EU podepsaly s tím, že ustanovení Schengenského acquis budou plně implementována **do konce roku 2007**, kdy je plánováno spuštění nové verze informačního systému. Plné začlenění ČR a dalších států do Schengenského prostoru je tak vázáno na zavedení nového Schengenského informačního systému (SIS II).

Z pohledu policejní a justiční spolupráce je významná III. hlava Schengenské prováděcí úmluvy a hlava IV. upravující Schengenský informační systém.

Je třeba dodat, že některá ustanovení Schengenské prováděcí úmluvy byla zrušena vstupem v platnost Úmluvy o vzájemné spolupráci v trestních věcech mezi členskými státy EU (2000)⁷⁹. Proto je třeba Schengenskou úmluvu vykládat s ohledem na změny, které byly provedeny.

⁷⁹ Úmluva EU výslovně zrušuje čl. 49a (vzájemná pomoc u činů správního práva trestního), 52 (doručování procesních rozhodnutí), 53 (úprava přímého kontaktu mezi justičními orgány) a 73 (sledování zásilek obsahujících drogy). Rovněž další ustanovení Schengenské úmluvy byly upraveny Úmluvou EU – např. ot. spontánní výměny informací, ochrana osobních dat, zasílání žádostí

Policejní spolupráce je upravena v ustanoveních článků 39 –47. Tuto spolupráci lze uskutečňovat za předpokladu, že vyřízení žádosti nepřísluší justičním orgánům a zároveň pokud nejsou použita žádná donucovací opatření. Dojde-li k předání písemné informace mezi policejními orgány, může být tato informace použita jako důkaz v trestním řízení pouze s výslovným souhlasem druhé strany.

Schengenská prováděcí úmluva zakotvuje spolupráci ve formě výměny informací, výměny styčných důstojníků a možnosti přeshraničního sledování a přeshraničního pronásledování.

Přeshraniční sledování (čl. 40)⁸⁰ umožňuje policejním orgánům jednoho členského státu v rámci vyšetřování pokračovat ve sledování podezřelé osoby i na území druhého státu. Podmínkou ovšem je, aby bylo sledování předem povoleno. V naléhavých případech u zvláště závažných TČ (čl.41/7) je možné pokračovat ve sledování podezřelé osoby i bez předchozího povolení. Policisté při sledování nesmějí vstupovat do soukromých obydlí, použít služební zbraň mohou jen v případě nutné obrany, musí se řídit příkazy policejních orgánů a právním řádem státu na jehož území operují.

Případné zadržení sledované osoby musí být provedeno policejními orgány domácího státu. Pokud nebylo uděleno povolení ke sledování ani do pěti hodin po překročení hranic, je nutné od sledování upustit.

Přeshraniční pronásledování (čl. 41) osoby přistižené při činu (čl. 41/), účastníci se trestné činnosti nebo osoby uprchlé umožňuje policejním orgánům pokračovat v pronásledování těchto osob i na území druhého členského státu. Pronásledování musí být druhé straně ohlášeno nejpozději při překročení hranice. Policisté musí být zřetelně označeni (tj uniformou, páskou přes rukáv, označení služebního vozu). Ohledně použití služebních zbraní a vstupu do soukromých obydlí platí stejné podmínky jako v předchozím případě. Zadržet pronásledovanou osobu mohou pronásledující policisté jen do doby než je předána policejním orgánům domácího státu.

Vzájemná justiční spolupráce je obsažena v člancích 48-53. Účelem těchto ustanovení bylo doplnit Evropskou úmluvu o vzájemné pomoci v trestních věcech (1959) a I. Dodatkový protokol (1978). Vzhledem k tomu, že značná část ustanovení byla zrušena Úmluvou o vzájemné spolupráci v trestních věcech mezi státy EU z roku 2000 (viz výše), zbývá zmínit jen zbývající ustanovení. Podle článku 49 je zavedena možnost vzájemné pomoci i ve věcech nároků na odškodnění za

⁸⁰ obdobná úprava tohoto institutu je uvedena též ve II. Dodatkovém protokolu z roku 2001 k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci v trestních věcech (viz srov. čl. 17 Protokolu – výklad v této DP –str. 34 n.). Je velmi pravděpodobné, že úprava v Schengenské prováděcí úmluvě (1990) byla inspirací i pro úpravu přijatou na půdě Rady Evropy

neoprávněné trestní stíhání a odsouzení, a dále též ve věcech občanských týkajících se adhezního řízení.

Rovněž stanovení podmínek pro prohlídku nebo zabavení věci je oboustranně vázáno na spodní hranici trestní sazby ve výši minimálně 6 měsíců, nebo u jedné strany touto trestní sazbou a v druhém státě sankcí uložitelnou ve správně-trestním řízení.

Dále jsou Schengenské prováděcí úmluvě v čl. 54 – 58 obsažena pravidla pro zákaz trestního stíhání v jiném státě pro tentýž čin (ne bis in idem) v případě, kdy jednou stranou byl již pravomocně za tentýž čin uložen trest, trest je vykonáván, nebo kdy podle práva jednoho státu již nemůže být vykonán.

Ustanovení o vydávání osob (čl. 59 – 66) doplňující Evropskou Úmluvu o vydávání z roku 1957 byla zcela nahrazena Rámcovým rozhodnutím o evropském zatýkáacím rozkazu.

Otázka **předávání rozsudků v trestních věcech** (čl. 67 – 69) doplňuje Evropskou Úmluvu o předávání odsouzených osob z roku 1983 (viz výše kap. 5.3) v tom smyslu, že v případě uložení pravomocného rozsudku občanovi jiného státu, který následně uprchne do svého státu, aby se vyhnul výkonu trestu, je pak možné uvalit na dotčenou osobu před předáním potřebných dokumentů vazbu a rovněž předat výkon trestu bez souhlasu dotčené osoby.

Schengenský informační systém (SIS) je upraven v hlavě IV. Úmluvy (čl. 92 až 119).

Jedná se o společný informační systém (databázi) poskytující policejním a celním orgánům informace o určitých osobách a věcech týkající se volného pohybu osob (problematika víz, povolení k pobytu, atd.).

Konkrétně se jedná o údaje o osobách na které byl vydán zatykač (EZR – viz výše), nežádoucích osob (cizinců), zmizelých osob, osob jež mají být předvolány, nebo jim má být doručen trestní rozsudek atp. Rovněž je možné editovat informace o odcizených vozidlech, osobních dokladech, zbraních, padělaných bankovkách atd.

Schengenský informační systém tvoří 3 složky:

1. Centrální databáze SIS
2. Národní informační systém SIS
3. Systém SIRENE

Centrální databáze, jež obsahuje veškerý objem dat shromažďovaných v SIS, má zejména technickou, podpůrnou úlohu. Její správa je svěřena Francii (Ministerstvo vnitra) se sídlem ve Štrasburku.

Národní informační systém obsahuje identickou kopii objemu dat jako Centrální databáze ovšem s tím rozdílem, že Národní SIS může vkládat a zjišťovat příslušné informace v rámci národní databáze. Nemůže ovšem komunikovat přímo s ostatními národními databázemi, ale výlučně přes centrálu ve Štrasburku.

Systém SIRENE (Supplementary Information Request at National Entry) je síť národních kanceláří, které spolu komunikují přímo a umožňují předávání doplňkových informací, které v SIS nejsou evidovány.

V souvislosti s přípravou tzv. druhé generace Schengenského informačního systému (SIS II), jenž má umožnit i začlenění nově přijatých členských států EU, se počítá jednak s rozšířením okruhu orgánů oprávněných k přístupu k informacím a rovněž s rozšířením okruhu evidovaných informací. Záznamy budou pravděpodobně obsahovat i fotografie, otisky prstů popř. jiné biometrické údaje. Podstatné je rovněž zabezpečení ochrany osobních údajů zvláště v případě rozšíření kompetencí orgánů s přístupem k databázi.

Nicméně zůstává otázkou, zda i v podobě SIS II má informační systém zůstat pouze databází pro účely kontrol osob a věcí při volném pohybu v rámci EU a nikoli databází i pro účely vyšetřování a boje s organizovaným zločinem (viz výše – kompetence Europolu).⁸¹

V České republice plní úkoly policejní spolupráce v rámci Schengenu Národní centrála SIRENE (zřízená od listopadu 2004) při Odboru mezinárodní policejní spolupráce Policejního prezidia ČR. V současné podobě (tj. dokud v ČR nebudou odstraněny kontroly na vnitřních hranicích a ČR nebude součástí SIS) plní národní jednotka SIRENE tyto úkoly:

- je ústředním bodem pro přeshraniční sledování dle čl. 41 SPÚ
- zprostředkovává výměnu informací dle čl.39 a 46 SPÚ
- podílí se na pátrání po hledaných osobách v EU, včetně vyhledávání EZR
- poskytuje součinnost justičním orgánům v rámci spolupráce v EU

Připojení ČR k SIS by samozřejmě zlepšilo účinnost spolupráce v EU při pátrání po hledaných osobách a předmětech (viz výše), navíc by odlehčilo části agendy Národní ústředny Interpolu.⁸²

⁸¹ viz Rozhodnutí Rady z 6/12/2001 o zřízení druhé generace Schengenského informačního systému (2001/886/JHA) ... srov. Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě COM (2001) 720 viz. <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33183.htm>

⁸² zdroj: <http://www.mvcr.cz/eunie/policejni.html#add3>

VII. Závěr

Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech je širokým odvětvím, které spojuje aspekty vnitrostátního hmotného i procesního práva jednotlivých států spolu s právem mezinárodním a právem evropským. Cílem této diplomové práce nebylo zmapovat veškerou relevantní právní úpravu v této oblasti, ale zaměřit se na vývoj dosažený v „širším“ rámci států Rady Evropy a rovněž v „užším“ rámci členských států EU a porovnat je v vnitrostátní českou úpravou.

Je zcela patrná společná vůle států prohlubovat, urychlovat a zjednodušovat vzájemnou spolupráci v trestních věcech. Je rovněž přirozené, že EU i díky jinému mechanismu uspořádání (pilířové struktuře), větší soudržnosti, podobným hodnotám a vysokému standardu ochrany lidských práv se stává jakousi „testovací laboratoří“ flexibilní spolupráce (nejen) v trestních věcech. Nicméně je třeba i vzít v potaz rozdílnost právních řádů členských států EU a jejich legitimní neochotu k přijímání nových postupů, které fakticky vedou k omezování státní suverenity.

Je otázkou jakým dalším směrem se bude mezinárodní spolupráce v Evropě vyvíjet. Podle mého názoru lze očekávat rozvoj spolupráce zejména v oblasti boje proti terorismu a organizovanému zločinu. Vzhledem k tomu, že nejúčinnějším prostředkem boje proti této trestné činnosti jsou informace, lze předpokládat urychlení technicko – organizační spolupráce donucujících složek, zejména propojení jednotlivých informačních databází vedených v EU (s velkou pravděpodobností SIS II s databází EUROPOLu, ale rovněž databáze komunitárního pilíře týkající se azylu, migrace apod. – např. EURODAC, VIS apod.). Z hlediska „řádných občanů“ EU je zde zřejmé riziko zneužití takovýchto informací, jemuž bude třeba čelit zvýšenou ochranou osobních dat a prověřováním osob oprávněných s nimi nakládat.

Zavedení evropského zatýkacího rozkazu bylo prvním testem vzájemné důvěry mezi členskými státy a další na sebe nenechají čekat. V současné době se připravuje projekt „European Evidence Warrant“, tedy formy urychleného dožádání k zajištění důkazu. Je otázkou nakolik se podaří realizovat projekt společného trestního kodexu, který by zahrnoval minimální znaky skutkových podstat. Podle mého názoru se bude rozvíjet i ochrana osob podezřelých z trestné činnosti ve smyslu práva na právní pomoc advokáta a tlumočnicka při řízení před soudy v jiných členských státech.

Ačkoli je projekt Evropské ústavy v důsledku neúspěšných referend ve Francii a Nizozemí v roce 2005 a pozastavení ratifikačního procesu odsunut, přesto se dá očekávat, že EU se ústavního dokumentu ve „formálním smyslu“ dříve nebo později dočká. Myslím si, že je možné, že současné pilířové uspořádání bude stejně jako v současném návrhu zrušeno, čímž by se otázka spolupráce v trestních věcech dostala z režimu mezivládních dohod a jednomyslného rozhodování do

komunitárního rozhodování poměrnou většinou, kde by hlavní role v rozvoji projektů náležela Komisi. To by mělo jednoznačný dopad na urychlení a rozšíření oblastí spolupráce, nicméně v případě některých „euroskeptických“ států by takto „zrychlená“ spolupráce mohla mít přesně opačný dopad – tedy obstrukce a blokování aktivit EU.

Oproti tomu spolupráce v rámci Rady Evropy představuje přesně opačný postup, založený na plné suverenitě členských států v mezinárodních vztazích, s možností výhrad a pomalého systému ratifikací. Z pohledu mezinárodní justiční spolupráce v Evropě by ale právě spolupráce s nečlenskými státy EU byla velmi potřebná, vzhledem k tomu, že právě velká část organizované trestné činnosti je napojena na země bývalého sovětského bloku. Nicméně i pro členské státy RE, jež jsou zároveň členy EU by tato spolupráce v případě zachování pilířového systému mohla mít význam v případě, že úprava prosazovaná na půdě EU by pro určitý stát byla příliš radikální, zatímco zpravidla „mírnější“ verze Rady Evropy by již byla přijatelná. Rada Evropy by se tak mohla stát jakousi platformou - „záchrannou brzdou“ spolupráce pro „euroskeptické“ státy.

Pro Českou republiku bude důležité zejména z hlediska policejní spolupráce očekávané začlenění do Schengenského prostoru a spuštění druhé generace SIS. V oblasti justiční spolupráce ČR plní své závazky, které pro ni vyplývají z členství v EU i z mezinárodních smluv. Jistým problémem implementace evropského práva zůstává zachování přesnosti implementace a požadovaného účelu normy, tak aby její praktická aplikace byla realizovatelná a aby k implementované normě nebyla připojována ustanovení, která jdou nad rámec evropské úpravy, nebo dokonce blokují její faktickou aplikaci (viz kap. EZR).

V oblasti bilaterální mezinárodní spolupráce lze očekávat nárůst smluv týkajících se extradice nebo dožádání zejména s exotickými státy, které někteří občané využívají jako daňové a extradiční ráje⁸³

Z hlediska mezinárodních vztahů by rovněž bylo vhodné vyřešit otázku ratifikace Statutu mezinárodního trestního soudu v Haagu (ICC), který by umožňoval předání osob stíhaných před tímto soudem pro nejhorší zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a genocidu. ČR tak zůstává jako jediným členským státem EU, který dosud není stranou Římského Statutu.

V současnosti je zejména s ohledem na globální vývoj a technologické možnosti nepochybné, že prohlubování mezinárodní justiční spolupráce je nepostradatelným prostředkem v boji proti kriminalitě s mezinárodním prvkem, jejímž základním účelem stále zůstává zajištění spravedlnosti a bezpečnosti občanů.

⁸³ viz např. sdělení Ministerstva spravedlnosti z 23.2.2007 o uzavření expertního návrhu extradiční smlouvy se Seychelskou republikou : <http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=143522>

Seznam literatury :

Blextoon, R.: Handbook on European Arrest Warrant, TMC Accer Press, Hague, 2004

Cassese, A.: International Criminal Law, Oxford 2003

Císařová a kol. Trestní právo procesní, 3.vyd., Linde Praha, 2004

Fenyk, J., Kloučková S.: Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, Linde 2005

Pikna, B.: Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu, nakl. Linde 2004

Šámal a kol.: Komentář k trestnímu řádu , nakl. C.H.Beck, 2005

Internet:

www.eurowarrant.net

www.europa.eu.int

www.europol.europa.eu

www.eurojust.europa.eu

www.justice.cz

www.mvcr.cz

www.wikipedia.org

...

Seznam zkratek:

- EZR ... Evropský zatýkací rozkaz
- MS ... mezinárodní smlouva
- MTS/ICC ... Mezinárodní trestní soud v Haagu
- NSZ ... Nejvyšší státní zastupitelství
- RE ... Rada Evropy
- RR ... Rámcové rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu
- SES ... Smlouva o založení evropského společenství
- STZ ... státní zástupce/ státní zastupitelství
- SEU/TEU ... Smlouva o evropské unii
- TČ ... trestný čin
- TŘ ... trestní řád zk. č. 141/1961
- TZ ... trestní zákon č. 140/1961